

1830-1865 YILLARI ARASI, İNGİLİZ DIŞ POLİTİKASINA DAİR ALTERNATİF BİR DOKTRİN ÖNERİSİ: PALMERSTON DÖNEMİ VE “SEÇİCİ MÜDAHALE”

Arda Can Çelik

Doktora Öğrencisi

Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

ardacan6734@hotmail.com

ORCID: 0000-0003-3325-7112

Arş. Gör. Serhat Kaya

Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

serhatkaya1985@gmail.com

ORCID:0000-0002-3832-8234

Öz

Bu çalışma, Seçici Müdahale olarak adlandırdığımız doktrini anlayabilmek için Palmerston'ın Dışişleri Bakanı olduğu dönemden başlayarak, Başbakanlık görevini sürdürürken öldüğü 1865 yılına kadar ortaya çıkan dış politika tercihlerini inceleyecektir. Makale, bu zaman zarfını kapsayan dönemin dış politika oluşumunu dikotomik kararlar çerçevesinde sınıflandıracak ve ortaya çıkan Palmerston'cu tercihleri Seçici Müdahale çerçevesinde analiz edecektir. Dönemin İngiliz dış politikasının neden Önleyici Müdahale yahut Zorlayıcı Diplomasi şablonu içinde değerlendirilmemesi gerektiği ayrıca belirtilecektir. İngiliz dış politikasının; diplomatik ve askeri enstrümanlar vasıtasıyla aldığı kararların sadece pozitif sonuç alınabileceği noktada müdahale yönünde girişim yarattığı yahut pozitif sonuç alınamayacağı için hareket edilmediği şeklindeki Palmerston'cu dinamiklerin, liberal normativizm çerçevesinde eleştirisi ayrıca ortaya konulacaktır. Çalışma, bu hedef üzerinden ilk önce Belçika Krizini pilot bir nokta olarak Seçici Müdahale doktrini çerçevesinde değerlendirecek ve ardından 3 vaka karşılaştırması içinde 8 dış politika krizini inceleyecektir. Söz konusu vaka gruplaması, teorik olarak benzer krizlerin kategorizasyonundan oluşmakta, dolayısıyla yapısal bir karşılaştırmaya imkân tanımaktadır. Bu çerçevede Belçika Krizi'ni

takiben Polonya İsyanı ile Yunan İsyanı sürecinin İngiliz Dış Politikası nezdinde karşılaştırması yapılacak, ardından Portekiz ve İspanya İç Savaşları ile Amerika Birleşik Devletleri ve İsviçre İç Savaşları sınıflandırması üzerinden krizlerin benzer yönleri ve ayrıldıkları noktalar incelenecektir. Takiben, Kırım Savaşı ve Schleswig- Holstein'in Prusya tarafından işgal edilmesi süreci, krizlerin niteliği ve İngiliz Hariciyesindeki tepkileri üzerinden tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Seçici Müdahale, Dikotomi, Palmerston, Dış Politika, 19. Yüzyıl

Jel Kodu: F51, D74

PALMERSTON ERA AND "SELECTIVE INTERVENTION": AN ALTERNATIVE PROPOSAL ON BRITISH FOREIGN POLICY BETWEEN 1830 AND 1865

Abstract

This study will examine the foreign policy preferences that emerged from the period of Lord Palmerston's foreign ministry to his death in Office of Prime Ministry in 1865. The article will classify the foreign policy formation of the period within the framework of dichotomous decisions. It will analyse the Palmerstonian preferences that arise within the framework of selective intervention. It will also be stated; why the British foreign policy of the period should not be considered within the pattern of preventive intervention or coercive diplomacy. Palmerstonian dynamics that formed the decisions via diplomatic and military instruments will be criticized under the concept of liberal normativism. It focuses on the measures that are only taken at the point where positive results can be fully obtained or that action is not taken because positive results cannot be obtained. Based on this goal, the study will first evaluate the Belgian Crisis as a pilot unit within the framework of the Selective Intervention doctrine and then examine 8 foreign policy crises in 3 case comparisons. Mentioned case grouping is theoretically composed of the categorization of similar crises, thus allowing a structural comparison.

In this framework, the Belgian Crisis, the Polish Rebellion and the Greek Revolt process will be compared under the policy making guidelines of British Foreign Ministry and then the similar aspects of the crises and their divergences will be examined through the classification of the Portuguese and Spanish Civil Wars or the United States and Switzerland Civil Wars. Subsequently the Crimean War and the occupation of Schleswig-Holstein by Prussia will be discussed in terms of the nature of the crises and their reactions in British Foreign Ministry

Key Words: Selective Intervention, Dichotomy, Palmerston, Foreign Policy, 19th Century

Jel Code: F51, D74

Giriş

19.yüzyıl, yarattığı sonuçlar itibarıyla uluslararası siyaset ve güç dengelerinin kritik bir tasarım aşaması olarak karşımıza çıkmaktadır. Modern dünyanın yapı taşlarının oturmaya başladığı ve finansal sistemin aktörlerinin büyük ölçüde bu zaman dilimi içinde kendisini şekillendirdiğini söylemek, uluslararası güç dengesi açısından önem arz etmektedir (Kennedy, 2010; Mearsheimer, 2001; Waltz, 1979). Kuşkusuz, iki büyük Dünya Savaşı bu dengeleri siyasi ve askeri açıdan test etmiş, Japonya ve Almanya gibi aktörlerin irredentist politikalarını dönüştürmüştür. Ne var ki, 19.yüzyıldaki askeri ve siyasi güç merkezleri olan unsurların büyük bir bölümü, günümüzde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Daimi Üyesi olarak bulunmakta ve diğer önemli aktörler ise kilit ekonomik konumlarını korumaktadır. Bu nedenle aradan iki yüzyılı aşkın süre geçmesine rağmen, çağımızdaki hâkim siyasi unsurlar ile 19.yüzyıl arasında çarpıcı bir bağ söz konusudur.

Büyük Britanya İmparatorluğu bu zaman diliminin en etkin aktörü olarak ortaya çıkmış ve yüzyılın ilk yarısı boyunca rakipsiz konumunu; ticari ve siyasi bir güç projeksiyonu vesilesiyle göstermiştir. Yüzyılın ikinci yarısı ise Kara Avrupa’ında Prusya’nın yükselişine şahit olmuş ve çeşitli ittifak kombinasyonlarını içeren bir denge mekanizmasını gündeme getirmiştir. İfade edilebilir ki, monarşilerin siyasi gücü aktif şekilde elinde tuttuğu ve bunun norm kabul edildiği bu dönemde, parlamenter güçlerin uluslararası sistemi şekillendirmesi anakronik bir örnektir. Bu açıdan 18.yüzyılın sonu ve 19.yüzyılın başında ‘‘Genç William Pitt’’ ve yüzyılın ortası olmak üzere ‘‘Lord Palmerston’’ nadide bir örnek olarak karşımızda durmaktadır.

Denilebilir ki, dünya tarihinde çok az kişi, parlamenter sistemden aldığı güçle, dünya siyasi sistemini bu kadar uzun süre ve bu kadar geniş bir biçimde Palmerston kadar etkilemiştir (Trollope, 1883:8; Sanders,1888; James,1997). 19 yüzyıl içinde ise Palmerston bu hususta yegâne örnek olarak karşımıza çıkmaktadır (Llyod, 1997;Ashley,1879). Palmerston; almış olduğu çeşitli görevler vasıtasıyla İngiliz dış politikasını 49 yıl 3 ay olmak üzere etkilemiş, bunun 15 yılını Dışişleri Bakanı, 9 yılını başbakan, geri kalan süreyi de İçişleri, Savaş ve Donanma Bakan ve Sekreterlikleri ile geçirmiştir. İngiliz siyasi tarihinde bu kadar uzun süre sivil serviste faaliyet göstermiş, etkin başka bir örnek yoktur. Bu açıdan 1830 ile 1865 arası Britanya İmparatorluğu dış politikası, Palmerston’cu ilkeler tarafından şekillenmiştir demek yanıltıcı olmayacaktır(Williams, 2004:38).

Palmerston ile ilgili literatür, 19.yüzyılın hemen sonunda ağırlık kazanmış ve o zaman ortaya çıkan eserler bugün sahanın standart çalışmaları olarak kabul edilmiştir. Bu açıdan Palmerston’un biyografisi (Sanders,1888; Trollope,1883; Bulwer,1870) gibi isimler tarafından ele alınırken, dönemin geleneği itibarıyla kamu hayatına detaylı bir yer verilmiştir. Dönemin diplomatlarının kaleme aldığı anılar da dâhil olmak üzere, Dışişleri yazışmaları ve hükümet politikalarıyla ilgili Ritchie(1866), Ashley(1879), Urquhart(1866) gibi yazarların önemli eserleri mevcuttur. Bu eserler, Palmerston’un siyasi tercihlerini ve karar verme aşamalarını anlatırken aynı zamanda uluslararası gelişmeleri de ele almaktadır. Ayrıca Palmerston’nun dış politikası hakkında yeterince zengin çalışmalar mevcuttur. Bu nokta daha

çok, Britanya İmparatorluğu tarihi çerçevesinde ele alındığı için siyasi tarih incelemesi niteliğindedir. Özellikle (Fraser,2006; James,1997; Hayes,1975; Llyod, 1997 Davies,2014; Taylor,1954; Kennedy, 1987 Black, 2015) gibi yazarlar, imparatorluk politikalarını detaylı şekilde değerlendirmiştir. Palmerston vurgusunun ağır bastığı çalışmalar olarak (Guedalla,1928; Ziegler,2002; Sanders,1888; Brown,2002) öne çıkmaktadır. Bunun yanında Harding(2016) gibi yazarlar konuyu diğer başbakanlar ile birlikte değerlendirmiştir. Macknight (1855), Palmerston hakkındaki dış politika çalışmalarını, Kırım Savaşı sırasında ele almış ve Tory'ci dünya görüşü ile yıllar içinde değişen Whig'ci politikaların karşılaştırmasına odaklanmıştır. Chamberlain(1980), Porter(1999),Hayes(1975), Southgate (1966),Ziegler(2002) ve Taylor(1954) gibi yazarlar, diplomatik manevralar ve politika kombinasyonları açısından değerli çalışmalar sunmaktadır. Yakın dönemde konu ile ilgili önemli eserler ortaya koyan Bell(1966), Ridley(1971) ve Bourne(1970) gibi isimler, 19.yy İngiliz siyasi hayatındaki yoğun tartışmalardan olan Reform Yasası, Katolik Hakları, Tahıl Yasası gibi olayları dış politika ile birlikte ele alarak bir bütün halinde derlemiştir. Bu tartışmalar ayrıca, avam kamarasındaki dengeler nezdinde bir dış politika incelemesi gerçekleştirmektedir. Kara Avrupası ve özellikle Fransa ile olan ilişkiler Cross(1915) ve Merriman(2009) tarafından dile getirilmiş, Roberts(1958) ve Steele(1991) gibi yazarlar ise Palmerston ve liberalizm, basın, iç işleri düzenlemelerine odaklanmıştır.

Literatürdeki önemli bir akım (Clark,2006; Schroeder,2016; Kennedy 1987) Palmerston'un dış politikasını "*gunboat diplomasisi*" (savaş gemisi vasıtasıyla tehdit üzerinden yürüyen diplomasi) olarak tarif ederken, diğer bir kol (James,1997; Hayes,1975) "*coercive policy*" (zorlayıcı politika) olarak tarif etmektedir. Armaoğlu(1997) gibi yazarlar ise Canning'ci politikaların "*non intervention*" yani "*adem-i müdahale*" sonrası tekrar bir "*intervention*" yani "*müdahillik*" içerdiğini belirtmekte ve bu hususlar, Black(2015) gibi isimler tarafından desteklenmektedir. Bu çalışma, Palmerston'un dış politikasının iki görüşü de tam olarak yansıtmadığını, bu iki akımın dışında "*seçici müdahale*" yani "*selective intervention*" kavramının kullanılması taraftarıdır. Literatürdeki en önemli çalışmalardan birisi olarak gösterilebilecek Temperley ve Penson(1938) , Judd (2015) gibi isimlerin eserleri bu yoruma açık kapı bıraktığı ve net tarif vermediği görülmekte ve alandaki en detaylı çalışma olan Gooch ve Ward (2011) külliyyatı ise zorlayıcı diplomasiyi, "*dönüştürücü müdahale*" yahut "*önleyici müdahale*" olarak değerlendirmektedir. Bu noktada literatüre alternatif bir bakış açısı kazandıracığını düşündüğümüz "*Seçici Müdahale*" kavramının söz konusu boşluğu doldurabileceğini öngörmekteyiz.

Seçici Müdahale kavramı günümüzde daha çok tıp alanında kullanılmakta, normal bir risk grubundaki hastalardan daha yüksek risk grubu olduğu düşünülen hastalara dair alınan önleyici tedbirler olarak adlandırılmaktadır. Burada hastaların tümüne dair tanımlayıcı ve kapsayıcı bir yaklaşım olmadığı gibi hastaların tamamına uygulanan bir tedavi de söz konusu değildir. Tedavide tercih edilmiş standart ilkelerin seçildiği fakat herkese uygulanmadığı bir metod söz konusudur. Bu yaklaşım, farklı hastaya farklı tedavi metodu ile karıştırılmamalı, standart ilkelerin uygulanabilirlik alanının seçilmesi olarak anlaşılmalıdır. Bu yaklaşım siyaset literatürüne entegre edilirse, aynı dış politika tutumunun aynı sorunlar için aynı

çözümleri yaratmadığı ve ilkelerin esnetilmesi değil muhatap ölçüsünde tamamen uygulanması yahut hiç uygulanmaması şeklinde ele alınabileceği anlaşılmalıdır. *Selective Intervention* olarak adlandırılan *Seçici Müdahale* kavramı bu noktadan hareket ederek gündeme gelmekte ve farklı aktörlere karşı aynı ilkelerin kullanılmasının kısıtlanması olarak değerlendirilmelidir. Burada ayırt edilmesi gereken husus, bu yaklaşımın farklı aktörlere karşı farklı yorum olmadığıdır. Tam tersine bu yorum ve ilkelerin hiç gündeme getirilmemesi söz konusudur. Seçici Müdahale doğası gereği bir dikotomiden oluşmakta ve uygulama yahut uygulamama ilkelerinden hareket etmektedir. Kayıtsızlık olarak ortaya çıkan husus ise bu iki opsiyondan birisi olmamanın yanında aynı anda hiçbirisi olmamaktadır. Dolayısıyla ikili opsiyonu reddetmediği gibi bağımsız kalmaktadır. Başka bir deyişle, bir politikanın tatbik edildiği yahut hiç edilmediği ikili bir opsiyon söz konusudur. Bu ikili opsiyon, bizim görüşümüze göre uygulamanın gündeme gelmesi durumunda pozitif olarak değerlendirilmeli, tatbik faaliyeti gündeme gelmez ise; yani uygulamama söz konusu olursa negatif olarak değerlendirilmelidir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, politikanın tatbik edilmesinin kendi başına müspet yani olumlu olduğu için değil politika hayata geçirildiği için pozitif olarak düşünülmesidir. Yani bir politikanın tatbik edilmemesi, uygulama hayata geçmediği için negatif olarak adlandırılmıştır. Burada, politikanın uygulanmamasının kötü yahut uygulanmasının iyi bir durum olduğu anlamı çıkmamalıdır. İster pozitif isterse negatif olsun, bir kararın verilmesi ve o yönde politikanın oluşması, seçici müdahale kavramı içinde değerlendirilmektedir. Bir kararın verilmemesi sonucunda oluşan bir eylemsizlik değil, karar sonrası ortaya çıkan eylemsizlik söz konusudur. Dolayısıyla ile bu husus tarafımızdan negatif eylem olarak tanımlanacaktır. Müdahil olunması (intervention) ve âdem-i müdahale (non intervention) bu iki opsiyonun bir tezahürü olarak tercih sunmakta ve müdahalenin seçim sürecini tamamlamaktadır. Bu anlamıyla, bir nokta üzerinde müdahale kararı verildiğinde tercih eylem yönünde kullanılmış olarak bir seçim meydana koymaktadır. Aynı şekilde tercih müdahale etmeme yönünde kullanılarak başka bir seçim yapılmış olmakta ve seçici müdahale politikası oluşmaktadır. Yani ortada bir *engagement* (angajman) ve *non engagement - detachment* (angaje olmama ve soyutlama) durumu mevcuttur. He iki durumda da müdahaleye dair (müdahale etme yahut etmeme) seçim yapıldığı için *Seçici Müdahale* yaratılmış olmaktadır.

Buradaki başka kritik bir nokta ise, seçici müdahale kavramının neden pasif durumlar için kullanıldığı yönündedir. Sürecin ‘‘*Müdahale Seçimi*’’ şeklinde de tanımlanabilmesi neden öngörülmemiştir? Buradaki husus; bir karar sonunda herhangi bir şey yapmamanın ve bir politika adımı atılmamasının, dış politikada yoğun bir etki yaratma kapasitesinden ötürü aslında başlı başına bir politika tercihi olduğudur. Yani, söz konusu süreç; atılmayan bir adımdan kaynaklanan politika oluşumu yönünde ilerlemektedir. Bunun dikotomideki karşılığı $Z^+ (1)$ olan politikanın karşısında $N(0)$ yerine $Z^- (-1)$ söz konusudur. Dolayısıyla bir politikanın oluşumu $N(0)$ ve $Z^+(1)$ şeklinde etki faktörü üzerinden değerlendirmemekte, tam tersine müdahil olunması durumunda $Z^+(1)$ girdisi ele alınırken, müdahil olunmaması durumunda $N(0)$ yerine $Z^-(-1)$ girdisi ele alınmaktadır. Buradaki -1 in değeri politika oluşumu için negatif bir durum değil, lineer çizgideki bir tam sayı olarak düşünülmelidir.

Politikanın oluşumunda pozitif sayı değeri önemli görülmemeli, doğrusal bir tam sayıya yani *neutrality'e* (0 sayısına) uzaklık temel alınmalıdır. N(0) sıfır değeri, politika oluşumunun öncesindeki bilgisizlik ve farkında olmama durumunu temsil etmektedir. Tarafsızlık bu anlamda bilinçli bir tercih olarak Z-(-1) müdahil olmama politikası içinde yer almaktadır. N(0) yani sıfır değeri bir opsiyon değil opsiyonlar öncesi dönemdir. N(0) iki faktörden birine ait olmadığı gibi aynı anda ikisine de ait değildir. Müdahil olmama Z-(-1) yahut adem-i müdahale ile karar aşaması öncesi dönem birbirinden farkındalık ve bilinç vesilesiyle ayrılmaktadır.

Burada sorulacak diğer bir soru ise devletlerarası ilişkilerdeki binlerce olaylardan oluşan kombinasyonlardaki her *non intervention'un* (müdahil olmama/ âdem-i müdahale) durumunun, lineer çizgide Z- (-1) yönünde bir etki yaratıp yaratmadığıdır. Bu ise ancak verilen yahut verilmeyen karar nezdinde anlaşılabilir. Peki, "her verilmeyen karar bir politika mıdır?" sorusu nasıl açılacaktır? Her karar yokluğunun bir müdahil olmama durumu yaratması doğaldır, fakat müdahil olmama durumu ile müdahil olmama kararı farklı şeylerdir. Her atılmayan adım doğal olarak bir müdahale yokluğu anlamına gelecektir fakat ortada adım atmama kararı yoktur. Bir ülkenin vermediği binlerce kararın bir politika olması bu anlamda kuşkusuz beklenemez. Buradaki esas ayırım, ülkenin bu konudaki farkındalığı sonucundaki iradeden kaynaklanmaktadır. Binlerce olay karşısındaki karar yokluğunun müdahil olmama durumu yaratması ile farkındalık yahut irade bildirim vasıtasıyla müdahil olunmaması kararı farklı şeylerdir. Bunu sağlayan en önemli aygıt ise ülkenin bir politika hususunda farkında olması ve iradesidir. Bir devletin ülke çıkarı ve güvenliği konusunda bir görüşünün olması, bu noktanın önemli bir parametresidir. Bu bilgi eksik, yanlış, abartılı olabilir. Önemli olan o devletin, bu konuda çarpıtılmış dahi olsa bir farkındalığı olması ve bilgiyi bir karara dönüştürmesi gerektiğidir. Bu karar; pozitif eylem yahut negatif eylem olabilir. Ayrıca ifade edilmesi gerekir ki, bir ülkenin bilgisinin olmadığı yahut farkında olmadığı bir konuda yararına ve zararına bazı olaylar gelişme ihtimali düşük bile olsa mevcuttur. Ne var ki, devleti yöneten karar vericilerin bunu bilmemesi sonunda bir zarar ve yarar algılaması oluşmayacak, dolayısıyla zararın ve yararın kendisi oluşsa bile bunun farkındalığı oluşmadığı için etkisi yok sayılacaktır. Başka bir deyişle, bir hususta bilginin olmaması tehdit ve fırsatın algılanmamasına neden olacaktır. Bu ihtimal, kuşkusuz devletin irrasyonel bir aktör sayıldığı marjinal durumlarda söz konusudur. Uluslararası alanda devlet rasyonel bir aktör sayıldığı için, kendi çıkarı ve zararına oluşacak olaylar konusunda yetkin olduğu ve etkin aygıtları vasıtasıyla bilgi sahibi olacağı öngörüsü bizim için esas olandır.

Seçici Müdahale kavramı siyaset literatüründe farklı anlamlar taşımak üzere ilk kez kadın hakları konusunda Arap ülkeleri nezdinde kullanılmış (Shaw,1981) daha sonra 90'lı yıllara kadar ticaret politikaları nezdinde gündeme gelmiştir. 1994 yılında Bienen tarafından standart ilkelerin bazı ülkeler nezdinde politika unsuru olarak uygulanması ve uygulanmaması anlamında kullanılmış ve Bosna-Ruanda örnekleri üzerinden bir değerlendirme yapılmıştır. Bienen örnekler sunarken, seçici müdahale kavramını sadece pozitif sonuç alınacak noktada hareket edilmesi yahut hiç edilmemesi olarak değerlendirerek bizim de üzerinde kısmen mutabık olduğumuz şekli ile kullanmıştır. Ne var ki, Lieven müdahil olma ve olmama

noktasında negatif eylemi bir kınama aygıtı haline getirmiştir. Bizim çalışmamızda ise söz konusu tutumun Realpolitik’in bir parçası olduğu, politika opsiyonlarının darlığı ve genişliğine mahkûm olduğunu ve 19.yüzyıldaki politika tercihleri nezdinde Palmerston için çok değerli görülen ‘‘ indoktrinizasyon faaliyetinin’’ bir uzantısı olarak değerlendirildiği görüşü hâkimdir. Bu çalışma, söz konusu doktrini anlayabilmek için Palmerston’ın Dışişleri Bakanı olduğu dönemden başlayarak, başbakanlık görevini sürdürürken öldüğü 1865 yılında sona erecektir. Makale, bu zaman zarfını kapsayan dönemin dış politika oluşumunu değerlendirecek ve ortaya çıkan Palmerston’cu tercihleri *seçici müdahale* çerçevesinde analiz edecektir.

Söz konusu tercihler oluşturulurken, İngiliz dış politikasının; diplomatik ve askeri enstrümanlar vasıtasıyla aldığı kararlara odaklanılacak ve tercihlerin sadece pozitif sonuç alınabileceği noktada müdahale yönünde girişim yarattığı yahut pozitif sonuç alınamayacağı için hareket edilmediği şeklindeki Palmerston’cu dinamikler incelenecektir. Çalışma, bu hedef üzerinden ilk önce Belçika Krizini pilot bir nokta olarak Seçici Müdahale doktrini çerçevesinde değerlendirecek ve ardından 3 vaka karşılaştırması içinde 8 dış politika krizini inceleyecektir. Söz konusu vaka gruplaması, teorik olarak benzer krizlerin kategorizasyonundan oluşmakta, dolayısıyla yapısal bir karşılaştırmaya imkân tanımaktadır. Elbette her olay ve durum tamamen bir benzerlik taşımamakta ve her aktör kendine has gerçeklikler ile tarih sahnesinde yer almaktadır. Ne var ki, söz konusu farklılıklar, olayların içeriği ve nedensel sınıflandırma açısından yapısal bir çerçeveye imkan tanımakta ve bu noktada kolaylaştırıcı vaka gruplamasını mümkün kılmaktadır. Bu açıdan, Polonya İsyanı ile Yunanistan Bağımsızlık Hareketi iki hegemon güç içinde bağımsız olmayan fakat farklı kültürel ve milli kimlikleri olan aktörlerin hâkim güce karşı isyanı sonunda ayrı bir devlet kurma arzusu olarak sınıflandırılmıştır. Portekiz, İspanya İç Savaşları ile Amerika Birleşik Devletleri, İsviçre İç Savaşları ise domestik kriz ve uluslararası sonuçları nedeniyle bir arada ele alınmıştır. Kırım Savaşı ve Schleswig- Holstein’in Prusya tarafından işgal edilmesi ise iki güçlü bağımsız devletin kendi çevresinde bulunan daha güçsüz devletlere karşı toprak kazanım gayreti sonucunda ortaya çıkmış savaşlardır. Bu çerçevede Prusya kendi soydaşları üzerinden Danimarka’ya bağlı dükalıklarda hak iddia ederken, Rusya; Balkan Prenslikleri üzerinde özellikle Prut Nehri’nin güneyinde hak iddia etmiş, aynı zamanda Osmanlı İmparatorluğu’ndaki Ortodoks nüfusu üzerinde siyasi bir koruyuculuk ve özel hak taleplerini gündeme getirmiştir. Bu şartlar altında, yapısal olarak söz konusu son iki vaka; aktörlerin hukuki pozisyonları üzerinden beraber ele alınmıştır.

Unutulmaması gerekir ki, İngiliz hegemonyasına karşı rekabetçi adımlar, Prusya ve Birleşik Devletler ’deki endüstriyellemenin ortaya çıkmaya başlamasından sonra gelecektir. Bu adımlar ise 1850’den sonraki dönemde ivme kazanmaya başlayacaktır (Hayes,1975:304). 1830’lar bu açıdan Britanya hegemonyasının tartışılmaz üstünlüğe sahip olduğu bir dönem olarak karşımıza çıkmakta ve Kara Avrupası ile arasında yarım yüzyıllık bir endüstriyelleme zaman dilimi barındırmaktadır (Merriman,2009) . İngiliz endüstrisi ucuza üretmeyi başaran, dönemin en yüksek teknolojisine sahip ve daha da önemlisi, kolonileri vasıtasıyla talebe sınırsız şekilde ulaşabilen bir yapı oluşturmayı başarmıştır. Hobsbawn’ın(1962) ifade ettiği

gibi İngilizler uluslararası ticareti anormal derecede yükseltmiş ve endüstriyelleşmenin monopolisinin yanında, arza muhtaç deniz aşırı dünya pazarlarını da ele geçirmiştir. 18.yüzyılın ikinci yarısı itibarıyla bu sürecin olgunlaşması arz ve talep dengesinin iki ayağını sağlamlaştırmıştır. Bunu tamamlayan unsurlar olarak ucuz yakıt, hammaddeye kolay ulaşım ve lojistik altyapı ön plana çıkmaktadır. Ayrıca Londra, dönem itibarıyla dünya finans piyasasının merkezini oluşturmaktadır. Kredi ve sigortacılık faaliyetleri açısından bir monopoli oluşturan sistem, bankacılık faaliyetleri kapsamında, tüm devletlere avam kamarasının onayı vasıtasıyla bağımsız fon sağlama imkânı vermiştir. Rusya'nın Kırım savaşında dahi Britanya pazarlarından kredi sağlama talebi bunun bir yansıması olarak görülebilir. Yine de bu girişimlerin İngiliz parlamentosu baskısı ile bloke edilmesi, söz konusu bağımsızlığın düşünüldüğü kadar gerçekçi olmadığını göstermektedir(Hayes,1975:314). Britanya ticari sistemi, erken dönemde uluslararası pazar ve limanları tam kontrol edene kadar serbest ticarete sıcak bakmamış ancak kendi rekabetçi gücünden tamamen emin olduktan sonra 1822 Navigasyon Kanunu'nda yumuşamaya gitmiştir. Benzer adımlar 1846 Tahıl Yasasında da görülmüştür. Serbest ticaret bu yöntemle kazananın önceden belli olduğu ve pazarların dışarıdan açılmaya mecbur bırakıldığı ve rekabetin teknik olarak mümkün olmadığı bir kapital biriktirme aygıtına dönüşmüştür. İşte bu ekonomik şartlar altında İngiliz dış politikası dünyanın en güçlü ticari sisteminin güç yansımasını siyaset alanına taşımakta, sorun ve krizlere dair karar mekanizmalarını emperyalist çıkarlar nezdinde tanımlamaktadır.

1.Belçika Krizi ve Seçici Müdahale

1830 yılında Belçikalıların, 1815 Viyana Düzenini sarsacak şekilde Hollanda'ya karşı başkaldırması önemli bir dönüm noktası olarak görülmektedir. 1830 ayaklanmalarının bir parçası olan bu kalkışmalar, ortaya çıktıktan kısa bir süre sonra, Kasım 1830'da, Londra'da büyük güçlerin toplanmasını öngörmüş, aynı ayın sonunda hükümeti devralan Whig'ler kendilerini müzakerelerin içinde bulmuştur. Krizin arka planında yatan faktör ise İspanyol Habsburglar'ın, II.Filip önderliğinde 1560'lardan beri Belçika üzerindeki otoritesini sürdürmesinin, Hollanda ile bir çatışmaya neden olmasıdır. Belçika yönetimi ilerleyen dönemlerde Avusturya Habsburgları'na, onu takiben de Napolyon Fransa'sına geçmiş ve Viyana Kongresi ile ülke toprakları Hollanda ile birleşmiştir. Bu değişikliklerin hiçbiri Belçika halkının isteği çerçevesinde gerçekleşmemiş ve Hollanda ile mezhep ve dil farklılığı korunmuştur. Devlet kurumlarında Felemenkçenin baskı yoluyla kullanılması ve Katolik okullarına dair alınan önlemler, olayların görünen yüzü olsa da, krizin tırmanması, güç dengesi ve stratejik hesaplamalar üzerine dayanmaktadır (Ziegler,2002:30).

Palmerston'a göre Belçika'nın bağımsızlığı ve tarafsız bir devlet olması kaçınılmaz şekilde önem arz etmektedir (Ashley,1879:78). Bu durum güç dengesinin muhafazasını gerektirdiği gibi Avusturya, Prusya, Rusya ve Fransa arasındaki ilişkilerin seyrini de tayin edecektir. Kendisi Protestan olmasına rağmen, Palmerston, Belçikalıların kendi geleceklerini tayin etmesini, liberal değerleri desteklemek prensibi içinde algılamış ve sempati ile yaklaşmıştır (Brown,2002:216). Ne var ki, bu durum; Palmerston'cu politikaların sadece küçük bir kısmını yansıtmaktadır. İngiliz çıkarları için çok daha elzem bir nokta ise Fransız

hegemonyasının engellenmesi ve Antwerp ve Scheldt bölgesinin Paris’in eline geçmemesi şeklinde değerlendirilebilir. Ayrıca Fransa’nın bu noktaya sızma girişimi Belçika’nın Prusya’dan yardım istemesine neden olacağı için denge hesaplamalarına aniden Rusya’ya kadar uzanacak devletler kuşağının dâhil olması ihtimalini taşımaktadır (Ziegler,2002:31). Tüm bunları engelleyebilecek yegâne opsiyonun Belçika’nın bağımsızlığı olduğu düşünülmüş ve Aralık 1830 Antlaşması ile Belçika’nın bağımsız bir anayasal monarşi olması kararlaştırılmıştır. Belçika’nın cumhuriyet olarak ilan edilmemesi içeride muhafazakâr Tory’leri ve Metternich sistemini oluşturan Prusya, Avusturya ve Rusya’yı tatmin etmek için düşünülmüş bir koz gibi görülmektedir. Böylece cumhuriyetçi devrim özleminin gerçekleşmemesi garanti edilmiştir. Belçika tahtına kimin geçeceği ise ayrı bir sorun yumağı olarak karşımıza çıkmaktadır. Belçikalıların Louis Filip’in oğlu olan Nemours Dükü’nü desteklemesi ve Fransa’nın bunu hızlı bir şekilde onaylaması ise İngiltere ile Fransa arasında savaş riskini tırmandırmıştır (a.g.e,2002:31). Palmerston, Fransız Dışişlerinin bu konudaki İngiliz kararlılığını ultimatoma şekline sokmadan gösterebileceği bir formül üzerinde çalışmış ve İngiltere’nin Fransa’daki Paris Büyükelçiliğine, *despatch* (iç yazışma) şeklinde Londra’nın kararlılığını bildiren bir not gönderirken, Fransız istihbaratının bunu bilmesini sağlamıştır. Burada açıkça görülmektedir ki, Palmerston *signalling resolve* (kararlılık sinyali) tatbik etmiş fakat bunu ultimatoma yahut silahlı diplomasi şeklinde tatbik etmemiştir. Burada resmi bir ultimatoma söz konusu olmadığı gibi caydırıcılık için fiziksel güç gösterisi içeren bir manevra da mevcut değildir. Bu açıdan Hayes’in(1975) yahut James’in(1997) iddia ettiği gibi bir ‘‘coercive diplomacy’’ (zorlayıcı diplomasi) bulunmamaktadır. Trollope (1883:115) bunu zorlayıcı diplomasi çerçevesinde Ziegler’de(2002) ‘‘gunboat diplomacy’’ (silahlı diplomasi) çerçevesinde değerlendirirse de ortada Fransız hariciyesi ile bir yazışma mevcut değildir. İletişim tamamen Londra ile İngiltere’nin Paris Büyükelçiliği arasında geçtiği ve kesin bir şekilde ‘‘despatch’’ (iç yazışma) niteliği taşıdığı için, bizim değerlendirmemize göre kapalı devre işlemiş bir bilgilendirme söz konusudur. Bunu en iyi tanımlayabilecek husus ise yukarıdaki iddiaların aksine *signalling resolve* (kararlılık sinyali) olmaktadır. Kararlılık sinyali Palmerston’un müdahil olma iradesini yansıtmış ve herhangi bir kriz tırmanışında Z+ (1) olarak devreye gireceğini göstermiş, karşı tarafın da bunu resmi kanallar vasıtasına sahip olmadan öğrenmesi sağlanmıştır. Bu açıdan seçici müdahale doktrini, pozitif eylem yönünde (müdahillik) işleyeceği bilgisini deklare etmiştir.

Krizin ilk aşamasında başarı kaydeden ve Fransa’nın geri adım atmasını sağlayan Britanya İmparatorluğu, Londra Konferansı’na bu gündemle katılmış ve antlaşma zeminini oluşturarak 1831 yılında imza altına almıştır. Bu antlaşmanın temeli, tarafların daha önceden kabul ettiği ayrılık ilkesi çerçevesinde, 1790 sınırları üzerinden oluşmuştur. Krizin ikinci aşamasını, Palmerston’un aday gösterdiği ve Avrupa’daki hiçbir büyük monarşi ile güçlü bağlantısı olmayan Saxe-Coburg Kralı Leopold’un seçilmesi tetikleyecektir. Çıkarlarını ilerletmeye çalışan İngiltere, Hollanda’nın bu antlaşmaya razı olması karşılığında Luxemburg’un ona bırakılacağını söylemiştir (Bulwer,1870:33). Ne var ki, Leopold’un Luxemburg’un verilmesine itiraz etmesi ve tahta çıkmamayı düşünmesi, itirazların kabul edilmesine neden olmuş, ayrıca Leopold’un tahta çıkmaması daha büyük tehlike olarak görülmüştür. Şöyle ki;

yegâne aday olarak gösterilen kralın bunu kabul etmemesi durumunda alternatif bir adayın yokluğu cumhuriyetçi hareketin gelişmesine neden olacak olayları tetikleyebilecektir. Prusya'nın Hollanda'yı destekleyecek şekilde Belçika sınırına asker yığması bu kaygının bir işareti olarak değerlendirilebilir. İleriki aşamada, Fransa'nın Hollanda karşısında Belçika'yı destekleyen tutumu, krizin çok boyutlu bir hal almasını sağlamıştır. Bu sefer Palmerston Fransa'ya bir ultimatoma vermiş ve Fransa'nın geri çekilmesini sağlamıştır (Temperley ve Penson,1938:90-94). Palmerston'un hamlesi fiziki güç ve askeri aygıtlar ile desteklenmemiş diplomatik bir bildiri olarak gözükmektedir. Bu açıdan bir *gunboat diplomasisi* için gerekli olan askeri aygıt ve diplomatik senkronizasyon söz konusu değildir.

Süreci takiben Londra Konferansı Antlaşması üzerinde hızlı değişiklikler ile Belçika, "zorlamaya (*coercion*) tabi tutularak", Luxemburg konusunda Hollanda'nın lehine taviz vermesi ve karşılığında ise Antwerp ve Scheldt'in, Belçika'ya bırakıldığı bir memnuniyet dengesi yaratılmaya muvaffak olunmuştur. Hollanda'nın bu antlaşmaya destek vermesi için, Luxemburg'u elde etmesine ek olarak, Fransa'nın Belçika'yı işgal etmesi halinde, Hollanda'nın Fransa'ya karşı yalnız kalacağı ve desteklenmeyeceği kurgusu ön plana çıkartılarak ikinci bir zorlama mekanizması devreye sokulmuştur. Tüm bu dinamiklerin ortaya koyduğu son kombinasyon ise Prusya, Rusya ve Avusturya'nın; Fransa'nın genişlemeci emelleri doğrultusunda bir farkındalığın içinde olmalarıdır. İngiltere'nin de bu düşüncenin olgunlaşmasına diplomatik kanalları vasıtasıyla katkı verdiği söylenebilir (Bourne,1970:121). İngiliz diplomasisinin Fransa'nın askeri mobilizasyonuna dair vurgu yapması ile bu durum kolayca yaratılmıştır. Kriz boyunca İngiltere askeri bir mobilizasyon içine girmemiş ve asker sevkiyatı yapmadığından Metternich bloğu tarafından sivil bir insiyatif olarak değerlendirilmiştir. Bu açıdan Palmerston diplomasisi; krizin ikinci safhasında iki kez, iki farklı aktöre karşı diplomatik zorlama (*coercion*) uygulamaktan daha fazlasını yapmamıştır. Diplomatik zorlama bir angajman taahhütü olarak Palmerston'un Z+(1) yönünde bir eyleme girişeceğini ortaya koymuş ve Seçici Müdahale Doktrini'nin, müdahil olma tercihi şeklinde işleyeceğini göstermiştir. Palmerston'un sürecin tüm aşamalarına müdahil olması, Belçika Krizi'ni başlı başına bir *intervention process*(müdahale süreci) olarak göstermektedir. Bu açıdan Palmerston, Belçika Krizini aktif olarak içinde olunması gereken bir dinamik olarak görmüş ve bunu daha çok "kararlılık, diplomasi, taahhütler" çerçevesinde ele almıştır.

2.Seçici Müdahale 'ye Dair 1.Vaka Karşılaştırması: Yunanistan'ın Bağımsızlığı ve Polonya İsyanı

2.1 Yunan Bağımsızlığı

Palmerston, Dışişleri Bakanı olduğunda, Yunanistan'ın bağımsızlığı çoktan gerçekleşmiş ve 8 yıldan fazla süren olaylar, Edirne Antlaşması ile son bulmuş gözükmektedir. Ne var ki, sınır tartışmaları devam etmekte ve büyük güçlerin çıkar çatışması, sürecin sükûnete ermesini geciktirmektedir. Rusya'nın, Yunanistan üzerindeki nüfus faaliyetleri George Canning'in Dışişleri Bakanlığı boyunca kaygı konusu olmuş ve Britanya'nın, Yunan bağımsızlığını desteklemesindeki ana faktör olarak ortaya çıkmıştır(Chamberlain,1980:30). Burada asıl

motivasyon, Yunan özgürlüğüne dair romantik bağlılıktan ziyade, Rusya’nın, Yunan bağımsızlığındaki yegâne sponsor olarak öne çıkmasının engellenmesi ve Balkanlar başta olmak üzere Ege’de etkinliğini arttırmasının önüne set çekilmesi olarak değerlendirilmektedir. Özellikle, Çar’ın Yunan bağımsızlığını destekleyerek kendine manevra alanı açmak istemesi, Canning başta olmak üzere Palmerston’cu dünya görüşünde bir müdahale nedeni Z+(1) olarak ortaya çıkmaktadır.

Palmerston prensip olarak Osmanlı İmparatorluğu’nun egemenliğini zayıflatmak istememiş (bu tutum Rusya ile ilişkiler, Mehmet Ali İsyanı ve Kırım Savaşı’nda gözükecektir) ve başta Boğazlar olmak üzere Doğu Akdeniz’de Rus etki alanının genişlemesinden çekinmiştir. Yunan bağımsızlık hareketinin 6 yıl süreyle bastırılmaması, Rusların Rumları destekleyen müdahaleleri, Fransa’nın bağımsızlık yönünde irade bildirmesi, İngiliz kamuoyunda Yunan bağımsızlığının romantikleştirilmesi gibi kolektif etkenler, Londra üzerinde önemli bir baskı oluşturmuştur. Mora’da esen self determinasyon rüzgârı ise İngiliz dış politikasını şekillendirmekte önemli bir tetikleyici olarak görev ifa etmiştir.

Rus hegemonyasından korunmak için Yunan sınırlarının savunulabilir bir kara hattı içermesi Palmerston’un önceliği olarak telakki edilmektedir(Hayes,1975:165). İşte bu nedenden ötürü Arta-Volo körfez çizgisinin Yunanlıların elinde olması, İngilizlerin önceliğini olarak görülmüştür(Ziegler,2002:34) Söz konusu hattı II. Mahmut ancak 1832 yılında kabul etmiş fakat geçen süreye kadar Yunanistan içinde siyasi bir kargaşa meydana gelmiştir. Şöyle ki, isyancı hareketinin içindeki kliğin çatışması ülke geneline yayılmış ve ancak Capo D’Istria’nın öldürülmesinden sonra Rusya ve Prusya dâhil olmak üzere tüm kuvvetler, Yunan tahtı için bir aday bulmanın gerekliliğine inanmıştır. Bu noktada Türk hegemonyasından bağımsızlık idealiyle ayrılan Yunanlıların Bavaria’lı bir Prens’in hâkimiyeti altına girmesi ilginçtir. Bu anlamda Yunan isyanı bir devrim ve cumhuriyet yaratmamış, Bavaria’lı Otho önderliğinde bir Yunan Krallığı kurulmuştur. Tüm bu süreç sonunda gelişmelere liberal bir manevra verilmesi ise Belçika örneğini hatırlattığı gibi İngiliz iç kamuoyuna yönelik parlamento konuşmalarında görülmektedir. Bu konudaki en ağır eleştiriyi ise eski Dışişleri Bakanı Canning’in Granville yazdığı mektuplarda gözlemlemek mümkündür (Macknight,1855; Ritchie,2014;).Sonuç itibarıyla Palmerston’cu motivasyon, liberal değerleri iç politika malzemesi olarak kullanırken, sürece müdahalenin Z+(1) asıl nedeni, Rusya’nın Yunanistan üstünden, Balkanlar ve Ege’de etkinliğini arttırmasının engellenmesidir. Ayrıca, Doğu Akdeniz başta olmak üzere Levant’a sarkacak bir Rus gücünün önüne set çekilmesi temel hareket noktası olarak görülmelidir(Schroeder,2016:42). Bu açıdan vurgulanması gereken olaylar yumağı ise Polonya’da yaşanan gelişmeler ile ilgilidir. Söz konusu karşılaştırma Seçici Müdahale’nin nasıl gerçekleştiğini ve neden bu kavramın süreci değerlendirmek için en iyi parametre olduğunu göstermektedir.

2.2 Polonya İsyanı

Napolyon'un tesis etmiş olduğu Varşova Dukalığı, Viyana Kongre Sistemi ile parçalandığında, Polonya'nın bağımsızlık beklentisi tekrar sona ermiş; Prusya, Avusturya ve Rusya'nın gölgesinde kısmi bir özerklik ile idare edilen krallık halini almıştır. Rus Çar'ının aynı zamanda Polonya kralı olduğu bu sistemde, Polonya'nın anayasası özgürlüğe dair beklentileri karşılamaktan uzaktır. 1825 yılında Nikola'nın ölmesinin bir ayaklanma yaratması bu açıdan şaşırtıcı değildir. Çar'ın, Belçika Krizini bastırmak için Polonyalılardan oluşan bir ordu teşkil etmek istemesi ise 1830 yılı itibarıyla Varşova'da genel bir ayaklanma yaratmış ve kısa süre içinde ayaklanma, ülke geneline yayılmıştır (Porter, 1999). Polonya'da ayaklanma meydana geldiğinde, İngiltere'nin Viyana Kongresi'ndeki *'cezalandırıcı eylemlere girişilmeden önce imzacı devletler arasında görüş alışverişi gerekmektedir'* (Hayes, 1975:13; Ziegler, 2002:36) maddesi üzerinden, Rusların hareketlerini sınırlayıcı hukuki kaidelere sahip olduğu rahatlıkla söylenebilir. Ayrıca cesaretlendirici bir diğer adım ise Fransızların, İngiltere ile birlikte Ruslara karşı hareket etme teklifi noktasında değerlendirilmektedir. Dolayısıyla Polonya'daki isyan meydana geldiğinde, İngiltere'nin hem hukuki hem de askeri açıdan işleyen bir mekanizma oluşturma yeteneği mevcuttur. Liberal dünyanın sesi ve koruyucusu olduğunu vurgulayan ve despotizm nereden kaynaklanırsa kaynaklansın bu hususta mücadele edilmesi gerektiğini ön gören İngiliz dış politikasının Palmerston önderliğindeki tercihi bu noktada önem arz etmektedir. Kendi yazışmaları yahut parlamento konuşmalarında görüldüğü üzere Palmerston'un, despotizmle mücadelenin yüce bir değer ve asli gayret olduğu noktasında güçlü hedefleri bulunduğu söylenebilir (Trollope, 1883:45; Southgate, 1966). Ne var ki, İngiliz parlamenter sisteminin dış politika temsilcileri, Polonya ayaklanması hususunda realist bir tavır sergileyerek olayları seçici müdahale doktrini içinde Z(-1) yönünde ve âdem-i müdahale çerçevesinde değerlendirmiştir. Yunan bağımsızlık mücadelesi ile kıyaslandığında, İngiliz dış politikasının tercihleri, farklı ilkeleri farklı şekilde uygulamamıştır. Farklı aktörlere karşı farklı bir politika içeren prensiplerin seyredildiği de söylenememektedir. Çünkü bu konuda onaylayıcı bir tavır yahut kabul yoktur. Ne var ki, aynı ilkeler, benzer sorunlar karşısında aynı çözümleri de yaratmamıştır. Dolayısıyla farklı aktörlere karşı aynı politika da mevcut değildir. Burada ortaya çıkan husus ise ilkeler ve sorunların aynı yahut benzer olduğu fakat faktörlerin tamamen değişken olduğu gerçeğidir. Yani aynı ilkelerin dikotomik opsiyon sonunda birisinde müdahale yönünde Z+(1) tercih yaratırken, diğerinin Z(-1) yönünde bir müdahil olmama durumu yaratmasıdır. Günümüz uluslararası hukukunda suç karşısında önleme imkânı var iken her eylemsizliğin (negatif eylemin) bir zımni kabul olduğu, özellikle insanlığa karşı suçlarda harekete geçmemenin de bir eylem olarak suça ortaklık olduğu noktası önemlidir. Bu durum, eylemsizliği, negatif eylem çerçevesinde tanımladığımız kısım için bir referans olabileceği gibi dikotominin kendisine yapılabilecek güçlü bir eleştiri olarak karşımıza çıkmaktadır. Ne var ki 19. yüzyıl için böyle bir durumun olgunlaştığını söylemek gerçekçi olmayacaktır. Bu eleştirilerin asıl vurguladığı nokta ise şu olabilir ; *'Farklı aktörlere karşı aynı politikanın olmaması, yani aynı ilkelerin farklı durumlar için aynı şekilde uygulanmaması, otomatik bir şekilde farklı aktörlere karşı farklı prensiplerin uygulandığı suçlamasını getirecektir.'* Bu suçlamadan kaçabilecek yegâne aygıt ise yukarıdaki argümanlar eşliğinde *'güç dengesi ve dönemsel kapasite imkânı'* olarak adlandırılabilir. Ayrıca not edilmelidir ki, müdahale

opsiyonunun, kaynaklar, güç faktörleri ve diplomatik kombinasyonlardan doğan etkileşimler doğrultusunda çalışan bir mekanizma olduğu göz ardı edilmemelidir. Birçok zorlamanın, yapısal gerekliliklerin ve etki faktörünün bu değerlendirmeyi mecbur kıldığı tezi ayrı bir parametre olarak karşımızda durmaktadır.

Palmerston, Polonya davasını sahiplenmenin, Belçika krizinin devam ettiği dönemde, Fransa-Hollanda karşısında Çar'ın çok gerekli desteğinin kaybedilmesi manasına geleceğini bildiğinden bu konuya müdahil olmamış ve Polonya ayaklanmasının bastırılması karşısında İngiltere'nin müdahil olmamasını sağlayarak, seçici müdahale doktrini içinde âdem-i müdahale Z(-1) üzerinden hareket etmiştir. Belçika Krizi ile birlikte kıyaslandığında seçici müdahale, müdahil olma ve müdahil olmama dikotomisinden hareket etmiş ve Brüksel örneğinde pozitif yönüyle ilerlerken, Varşova örneğinde negatif yönde tatbik edilmiştir. Palmerston, Çar'ın Londra Konferansında desteğini elzem görürken Rus kuvvetleri ile birlikte Avusturya hatta Prusya desteğini, Fransa-Hollanda bloğunun denge unsuru olarak telakki etmiştir. Palmerston 1830'u takip eden iki yıl boyunca, Polonya meselesinden uzak durmayı yeğlemiş, bu durum avam kamarasındaki liberal ve radikal kanatta büyük tepki ile karşılaşmıştır (Sanders,1888; Bell,1966). Liberalizmin övücüsü ve destekçisi olan ve Yunan hareketlerinde Palmerston'a kesintisiz destek veren Whig gruplar, Polonya özgürlüğünün ayaklar altına alınması konusunda yoğun tepkiler göstermiştir (Ashley 1879; Ward ve Gooch,2011:554). Eleştirilerin boyutu o kadar yükselmiştir ki, Tory'lerin iktidarı ele geçirme ihtimali belirmiş bunun üzerine Whig kanadı eleştirilerini yumuşatmıştır. Polonyalı mültecilerin bu çerçevede ülkeye kabul edilmemesi de, seçici müdahale kapsamında göz ardı edilen hususlardan birisidir. Palmerston söz konusu eleştirilere, Polonya davasının desteklenmesinin, Rusya ile açık bir savaş manasına geldiğini ve bunun gerçekçi bir durum olduğunu söylemek zorunda kalmıştır. Bu açıdan Palmerston, Realpolitik bakış açısının aynı zamanda pragmatik tonları gerekli kıldığını, Bismarck'tan yirmi yıl evvel keşfetmiş bulunmaktadır.

Seçici Müdahale çerçevesi içinde angaje olmama prensibinin devreye alındığı benzer bir örnek ise hemen aynı yıl içerisinde Avusturya'ya karşı gözlemlenmektedir. Özellikle Metternich etkisindeki Alman asamblesinin, konfederasyondaki yasaları kısıtlayan kararnameler geçirmesi, Hambach festivalinde öğrenci tepkilerine neden olmuştur. Burada, Fransız Devrimini destekleyen bazı konuşmalar görülmüş ve söz konusu durumun Viyana'yı çok rahatsız ettiği gözlemlenmiştir(Ziegler, 2002:37). Bunun üzerine Metternich'in sert tepkisinin Fransa'da güvenlik problemi olarak algılanması ve Belçika hattından geri çekilmenin durdurulması gündeme gelebileceğinden, Metternich'in Alman coğrafyasındaki liberal dalgaya karşı hassasiyetini arttıracak adımlardan kaçınılmış ve liberalizme vurulan darbeye sessiz kalınması Londra için başka bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmıştır. Bu adım seçici müdahale çerçevesinde önemli bir âdem-i müdahale örneği olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada anlaşıldığı üzere, karar alma sürecinde Hayes(1975), Armaoğlu(1997) Trollope (1883) gibi yazarlar değerli bir parametreyi atlamış gözükmektedir. Ziegler'in(2002) de vurguladığı üzere, İngiliz İmparatorunun aynı zamanda Hannover tahtını elinde tutması, Metternich Düzeni ve Alman monarşisine doğrudan İngiliz tahtının verdiği destek olarak

karşımıza çıkmaktadır(Bourne,1970:109). IV.William'ın Grey kabinesine doğrudan yaptığı baskı ise Palmerston için opsiyon kısıtlayıcı bir unsur olarak ortaya çıkmakta ve Seçici Müdahale'nin negatif yorumunu güçlendirmektedir.

3.Seçici Müdahale 'ye Dair 2. Vaka Karşılaştırması: Portekiz-İspanya İç Savaşları ve İsviçre-Amerika Birleşik Devletleri İç Savaşları

3.1 Portekiz-İspanya İç Savaşları

Palmerston'ın Dışişleri Bakanlığına atandığı dönemin hemen başı olmak üzere 1839 yılına kadar sürecek olan İber Yarımadası'ndaki problemler, 1828 yılında Portekiz Kraliçesi Maria'nın amcası Miguel tarafından tahttan indirilmesi ile başlamıştır. Bu dönemde İngiltere yönetiminin başında etkili olan Tory'ci gruplar ve Başbakan Artur Wellesley'in krizdeki yumuşak tutumu, Palmerston başta olmak üzere parlamentodaki Whig ve radikaller tarafından güçlü şekilde eleştirilmiştir. (Bulwer,1870;Southgate,1966;Steele,1991). Kökenleri itibarıyla bir Tory olan Palmerston, liberal taleplerin ve anayasal hareketlerin İngiliz halkı nezdinde popülerliğini gördüğünden, bunun dış politikada önemli bir destek dalgası yaratacağını değerlendirmektedir(Trollope,1883:10). Palmerston ayrıca anayasal faaliyetlere bağlı liberal hükümetlerin, imkânlar ölçüsünde desteklenmesinin doğal bir ilke olduğunu düşünmektedir(Fisher ve Best 2011:39). Liberal yönetimlere sempati duymanın reformcu ilkeler nezdinde sahiplenilmesi, Palmerston'nun dünya görüşünde cumhuriyetçi devrimleri engelleyebilecek yegâne unsur olarak görülmektedir. İngiliz bakış açısı, demokratik taleplerin devrime dönüşmemesi hususunda yukarıdan sağlanacak reformist adımları önemli bir aygıt olarak değerlendirmektedir. Palmerston'un Canning'ci dış politikayı desteklerken Tory-Whig çekişmelerinin içinde olması, liberal değerleri sahiplenirken, monarşilerle işbirliği yapması, anayasal monarşiyi överken, cumhuriyetçilikten korkması, despotizm karşısında aktif müdahale taraftarıyken, Prusya ve Avusturya'ya karşı âdem-i müdahale taraftarı olması, liberal reformları her fırsatta överken, hızlı değişimden çekinmesi; önemli zıtlıklar olarak görülmektedir (Williams,2004:37-39).

Palmerston Dışişleri Bakanı olduğunda, Miguel, Portekiz tahtında darbe yapmaya muvaffak olmuş ve Maria'yı tahtan indirmiştir. Bu durum, İngiliz Dışişlerinde anayasal hareketlerin ilgası ve 1822 liberal anayasasının iptali anlamına geldiğinden, Miguel'in mutlakiyet yönetiminin yarattığı bir çatışma olarak değerlendirilebilir (Chamberlain 1980:38;Porter, 1999). Portekiz krizi, ilişkiler ağı nedeniyle 1.Carlist Savaşı olarak bilinen İspanya İç savaşı ile bağlantılı şekilde ele alınmaktadır. İki sorunun hem ilkeler nezdinde hem de sahadaki askeri etkileşim nedeniyle beraber ele alınması Palmerston'cu bakış açısının başka bir örneğidir(a.g.e,1980). 1833 Eylül ayında İspanya Kralı VII. Ferdinand'ın ölmesi tahta 3 yaşındaki kızı İsabella'nın geçmesine neden olmuş ve anayasal hükümet Maria Cristina naipliğinde tesis edilmiştir. İsabella'nın doğumundan daha önce tahta hak iddia eden Carlos ise hem yeğeni İsabella'nın yönetimini tanımamış hem de mutlakiyetçi bir pozisyon içinde yer almıştır. Carlos'un iddiası, kongre güçleri olan Rusya, Avusturya ve Prusya başta olmak üzere İspanya'daki Katolik dini müesseseler tarafından sahiplenilmiştir. İlk etapta, hem Portekiz darbesinde hem de İspanya iç savaşında müdahil olmama politikası sergileyen

Palmerston, İngiltere'nin İspanya'daki vatandaşlarının ticari çıkarlarının ve tedarik zincirinin etkilendiğini görünce kısa süre içerisinde kararını değiştirmiştir(Hayes,1975:133). Tory gruplarının Carlos'u desteklemesi ve Kongre güçlerinin çatışmalara dâhil olma ihtimali yüzünden Palmerston, resmi kanallar dışında paramiliter gruplar üzerinden Miguel'e karşı ilan edilmemiş bir savaşa girişmiştir. İspanya savaşını Portekiz'e bağlayan husus ise Carlos'un Miguel tarafına askeri ve finansman yardımında bulunmasıdır (Temperley ve Penson 1938:102-104; Ward ve Gooch,2011). Böylece savaş çok boyutlu bir hal almıştır. Portekiz konusunda Fransa'nın birlikte hareket etme teklifini kabul etmeyen İngiltere, çatışmaların boyutunun büyümesi üzerinde İspanya İç Savaşı'nda Fransa ile ortak hareket etmeye karar vermiştir. Burada İngiltere'nin asıl hesapladığı husus Armaoğlu(1997) ve Trollope'un(1883) bahsetmediği fakat Ziegler'in(2002) altını önemle çizdiği, Fransa'nın kendi başına hareket etme kapasitesinin göz ardı edilmemesidir. Dolayısıyla, İngiliz dış politikası Fransa ile ortak müdahale yönünde fakat resmi bildirge içermeyen bir karar olarak krizin maliyetini azaltmayı başarırken, mücadelenin galibiyetini kesin bir noktaya taşımıştır. Ayrıca Fransa ile ortak hareket ederek onu frenlemiş ve kendi başına manevra alanı yaratmasına mani olmuştur. 1834 yılına gelindiğinde, Isabella'in güçleri, İspanya başta olmak üzere Lisbon'da mutlakiyet rejimi unsurlarını yenerek anayasacılık faaliyetlerinin tesisi yönünde bir restorasyona girişmiştir. İspanya'da yenilen Carlos, bazı Tory gruplarının baskısı ile İngiltere'ye iltica etmiş ve bu durum halkta ve kabinenin önemli kısmında tepkilere neden olmuştur (Sanders,1888:58). Carlos'un İspanya'da yenilmesi sadece Isabella'nın tahtının kurtarılması anlamına gelmemekte, ayrıca Carlos'un desteklediği Miguel güçlerinin Portekiz'de hâkimiyeti kaybetmesi ve Maria'nın tekrar tahtı ele geçirmesinin tetikleyicisidir (Ward ve Gooch 2011). Maria'nın iktidarı ele alması ise 1822 liberal anayasasının tekrar yürürlüğe girmesini sağlayarak, İber yarımadasında, İngiltere dostu bir kuşağın meydana gelmesine vesile olmuştur. Bu durum doğudaki Kongre Güçlerine karşı bir güç dengesi kuşağı oluşturacağı gibi Fransa'nın dostluğunu sağlama ve otoriter ülkelere karşı bir ittifak meydana çıkması anlamını taşımaktadır (Temperley ve Penson, 1938:102-104). Palmerston'un öngördüğü şekilde İspanya'da liberal güçlerin desteklenmesi ve Carlos'a karşı yürütülen savaşın resmi şekilde yapılması, Prusya, Rusya ve Avusturya gibi güçlerin Carlos nezdinde savaşa dâhil olması anlamına gelmektedir. En başından beri bu noktayı engellemek isteyen Palmerston FEA yasasında bir yumuşamaya giderek bugünkü tabir ile resmi olmayan hibrid bir paralı asker sınıfı oluşturmuştur(Ziegler, 2002:45). İngiltere'yi temsil etmeyen bu güçler Tory muhalefetine rağmen Carlos'a karşı liberal güçlerin mücadeleyi kazanmasının yolunu açmıştır. Tory desteği ile anakronik bir şekilde İngiltere'ye iltica eden Carlos'un tekrar İspanya'ya dönmesi ve mücadeleyi sürdürme iradesi ise İngiltere ve Fransa'nın Isabella'ya nihai desteği ile 1839 yılında savaşı bitirmiştir.

Palmerston açısından İspanya ve Portekiz'de anayasal güç demek bir cumhuriyet değil meşruti yönetim hatta mümkünse liberal değerler taşıyan parlamenter monarşi anlamına gelmektedir. Literatürdeki birçok çalışma bu hususu liberal değerlerin savunuculuğu şeklinde demokratikleşme çabası olarak değerlendirirken, Palmerston bunu devrimin önündeki reformcu restorasyon olarak görmüştür. Sonuç itibarıyla Palmerston ilk başta müdahil

olmama Z-(-1) politikası takip etmiş, daha sonra resmi bir yapı taşımayan Z+(1) müdahaleyi devreye sokmuştur. Bu müdahalenin farklılığı ise ilk etapta *unilateral* bir form taşıırken daha sonra Fransa ile birlikte kolektif bir müdahale göstermesidir. Bu açıdan seçici müdahale ilk etapta Z-(-1) angajman dışı negatif eylem yönünde ilerlemiş daha sonra hızlı bir şekilde önce pozitif eyleme Z+(1) dönüşmüş ve Fransa ile birlikte kolektif bir hal alarak pozitif içerikli bir seçici müdahaleyi (*intervention*) mümkün kılmıştır.

3.2 İsviçre-Amerika Birleşik Devletleri İç Savaşları

1848 devrimlerinin hız kazandığı bir ortamda İsviçre’de Katolik azınlık ile Protestan çoğunluk arasındaki problemler tekrar gündeme gelmiş ve krizin tırmanarak bir iç savaş halini almasını sağlamıştır. Katolik azınlığın kaygısı, Protestan kantonların anayasayı değiştirerek, Katolik haklarının daha da zayıflaması ihtimalinden kaynaklanmaktadır. Bu çerçevede Katolik kantonlar kendi aralarında Sonderbund adında bir birliğe gitmiş ve silahlı şekilde haklarını koruma kararı vermişlerdir(a.g.e,2002). Protestan çoğunluktan oluşan Federal Konsey ise bu kararın anayasal olmadığını beyan etmiş ve kriz, derinleşerek iç savaş halini almıştır. Bu noktada büyük güçlerin tepkisi daha çok muhafazakârlık ve Katoliklik çerçevesinde şekillenmiş gözükmektedir. Öyle ki, Viyana yönetimi ve Fransa, Katoliklere destek vermiş fakat bu destek askeri olmaktan çok diplomatik ve sözlü şekilde tezahür etmiştir (Ward ve Gooch,2011;Ashley,1879). Palmerston ise bu noktada azınlık ve güçsüz taraftan ziyade Protestan çoğunluk ve mezhep üzerinden hareket etmeyi düşünmüştür(Ziegler,2002:66). Katolik muhafazakâr unsurların aynı zamanda Avusturya ve Fransa tarafından desteklenmesi, İngiltere’nin hem Protestan ülke olması hem de güç dengesi bağlamında desteğini Protestanlardan yana koymasını rasyonelleştirmektedir. Ne var ki, stratejik gereklilikler ve politik kombinasyonlar sonrası bu karar gerçekleşmemiştir.

İngiliz siyasi tarihinde Belçika- Hollanda örneğinde olduğu gibi Katolik gücün bir Protestan aktör karşısında desteklendiği durumlar görülmüştür. Mezhep faktörü burada asıl açıklayıcı neden olarak görülmemelidir. Daha önemli olan husus, Fransa-Avusturya bloğuna karşı bir denge oluşturma gayretinde aranmalıdır. Palmerston’un söz konusu sürece Protestanlar nezdinde müdahil olmasına neredeyse kesin gözüyle bakılırken, İngiliz Dışişleri Bakanı ilginç bir şekilde sürece müdahil olmayarak Z-(-1) yönünde, uluslararası konferans önermekle yetinmiştir. Fransa’nın fiziki desteğinin Katolikler nezdinde gündeme geldiği sırada şaşırtıcı bir şekilde Protestan güçler ilerlemeye başlayarak Katolik unsurları mağlubiyete uğratmış ve Fransa-Avusturya ikilisi herhangi bir angajmana tabi olmadan süreç sonlanmıştır. İç savaş, İngiliz kamuoyunun memnun kalacağı bir şekilde sona erip, Protestanlar lehine bitse de, İngiliz Dışişlerinin sürece müdahil olmaması Z-(-1) ve Palmerston’un seçici müdahale çerçevesinde âdem-i müdahale kararı vermesi, önemli bir husus olarak görülmektedir. İspanya-Portekiz İç Savaşlarında sürecin dikkatli takibi ve Palmerston’un seçici müdahale kavramını pozitif şekilde tatbik etmesine karşın, İsviçre’de bir müdahil olmama (non intervention) pozisyonu oluşmuş ve angajman dışı opsiyon tercih edilmiştir. Bu açıdan Amerikan İç Savaşı başka bir önemli örnek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Amerika'da iç savaş gündeme geldiğinde, Palmerston'un tutumu erken dönemde bir netlik arz etmemiştir (Trollope,1883:193). Protestan bir toprak sahibi olarak devrimci ve cumhuriyetçi bir mücadelenin sempatisini gözükmeyen Palmerston, aynı zamanda liberal değerler ve özgürlük konusunda kuvvetli bir destekçidir (Chambers,2004). ABD ile ilişkiler bağımsızlık sonrası daha çok ticari anlaşmazlıklar üzerinde ilerlemiş fakat güçlü bir gerilim söz konusu olmamıştır(Llyod,1997;Porter,1999). Kanada ile sınır anlaşmazlıkları ve Güney Amerika ile ticari ilişkiler, diplomatik yazışmaların ana çerçevesini teşkil etmiştir. İç Savaş çıktığında Palmerston'un tepkisi bunu negatif karşılamamak hatta bir fırsat olarak görmek şeklinde gelişmiştir. Lakin bu fırsat bir eylem değil, pasif beklenti şeklinde meydana gelmiştir. Birleşik bir Amerika'dan ziyade güçsüz bir yapının, İngiliz ticari sistemi ile daha zor rekabet edebileceği ve güneydeki devletlerin, İngiliz ekonomisi nezdinde girdi sağlayan bir tedarik mekanizması olması, Londra için daha makbul bir alternatif olarak değerlendirilmiştir(Taylor,1954:129). Aynı zamanda güneydeki devletlerin bağımsız olması, İngiliz sanayisi için yeni ve güçlü bir pazar yaratacağından, bölünmüş bir Amerika İngiltere'ye cazip gelebilirdi. Ahlaki açıdan ise güneydeki devletlerin köleliği desteklemesi Palmerston nezdine hoş karşılanan bir unsur olmamıştır. Burada belirtmek gerekir ki, Palmerston'un politikalarında köleliğin hukuki açıdan yasaklanması daha önemli görülmüş fakat kurumsal işleyişinin devam etmesi konusunda bir yaptırım ve çare düşünülmemiştir(Hayes,1975:313; Fraser,2006). Bu açıdan köleliğin engellenmesi bile, bu hususta yasal olarak adım atılması, dış görünüş itibarıyla değerli görülmüştür(Porter,1999). Bu dönemde İngiliz tahtının tüm monarşiler gibi cumhuriyetçi bir iç savaşı destekleyecek adımlara soğuk baktığı söylenebilir. (Ziegler,2002:115). Tüm bu unsurlar ve savaşı kimin kazanacağını erken dönemde belli olmaması Palmerston'un iç savaşa müdahil olmama Z(-1) yönünde karar almasına neden olmuştur. Daha ilginç olan husus ise değişen dengeler ve fırsatlara rağmen İngiliz dış politikası bu kararının arkasında kalmaya devam etmiş ve başlangıçtan savaşın sona ermesine kadar bir politika değişikliğine gitmemiştir.

Palmerston, savaşın güney güçleri lehinde ilerlediği ve ilk galibiyetlerin geldiği dönemde dahi herhangi bir tarafı tutmamış; parlamentodaki tartışmalarda liberallerin, Güneyli Konfederasyon güçlerinin desteklenmesi gerektiği yönündeki baskılara maruz kalmıştır. Özellikle, Güney güçlerinin diplomatik tanınma yönünde Avrupa'ya yaptığı ziyaret krizi tırmandırmıştır. Güneyli heyetin diplomatik misyon çerçevesinde yoldayken Kuzey güçlerince alıkonması ve söz konusu geminin Britanya bayraklı olması bazı gerginlikler yaratmış, fakat buna rağmen İngiliz dış politikası bir müdahale yönünde adım atmamıştır. Kuzeylilerin, İngilizlerle olan ticarete önem vermesi ve daha saldırgan faaliyetler içine girişmeme gayretine rağmen, İngiltere'de inşa edilen ve Güneylilerce daha önce sipariş verilen gemilerin iç savaşta kullanılması, İngiltere'nin tarafsızlığı tartışmalarını tekrar gündeme getirmiştir. İngiltere'nin tarafsızlık yönünde Z(-1) resmi açıklama yapması ise söz konusu soru işaretlerini bertaraf etmiş gözükmektedir. Sahada Kuzey ordularının galibiyetlerinin gelmesi ile değişen manzara, Lincoln'un köleciliğin kaldırıldığını açıklaması ile havanın İngiltere kamuoyunda Kuzeyli güçler lehine değiştiği söylenebilir. Buna rağmen Palmerston savaşın son anına kadar soğukkanlı bir şekilde müdahil olmama pozisyonunu

korumuştur(Hayes, 1975:231; James 1997). Özellikle bu dönemde, İngiliz ticareti için önemli bir hammadde sayılan pamuğun, Güneyli güçler tarafından ihracatı, Konfederasyonun yegâne ticari kalemini teşkil etmekte ve İngiltere açısından da önemli bir hammadde ithalatı olarak görülmekteydi (Kennedy,1987:178). Savaş boyunca Kuzeyli güçlerin, Güney'in ekonomik gücünü kırmak için pamuk ihracatına deniz ablukası koyması, İngiltere için rahatlıkla savaş sebebi olarak algılanabilirdi. Böyle kritik bir faktör eşliğinde dahi Palmerston dış politikasının, iç savaşta taraf tutmaması ve Güneyli güçleri resmi olarak tanımaması; müdahil olmama yönünde Z-(-1) kesin bir kararlılık olarak değerlendirilmelidir. İngiliz dış politikası, Seçici Müdahale kapsamında pozitif şekilde ele alınan ve müdahil olunan İspanya-Portekiz iç savaşlarına karşı gerek İsviçre gerekse Amerikan iç savaşında müdahil olmama yönünde bir politika uygulamıştır. Bu çerçevede negatif olarak kurgulanan müdahil olmama durumu, ABD ve İsviçre iç savaşlarında soğukkanlı bir gözlem görevine dönüşmüş ve krizin ardından diplomatik ilişkiler her iki ülke ile problemsiz bir şekilde devam etmiştir. Burada önemli görülen diğer bir husus ise, bir büyük ülkenin krize müdahil olmamasının, başka ülkeler nezdinde de bir *detachment* (krizden uzak durma) yaratma ihtimalidir. Bu unsur ise iç savaşların daha hızlı bir şekilde sona erme ihtimalini artırmaktadır. Bunun tam tersi ise, aktörlerden birisinin aktif şekilde angajmana tabi olması ve diğer aktörlerin dengeleme kaygısıyla (*balancing act*) sürece müdahil olarak krizi tırmandırmasıdır. Nitekim bu tip bir genel kriz hali, büyük çaplı savaşa dönüşebileceği gibi, küresel sonuçlar doğurabilmektedir. 18. yüzyıl Veraset Savaşları başta olmak üzere 1. ve 2. Dünya Savaşları söz konusu durum hakkında trajik örnekler olarak hatırlanmalıdır.

4.Seçici Müdahale 'ye Dair 3. Vaka Karşılaştırması: Shleswig-Holstein'in Prusya Tarafından İşgal Edilmesi ve Kırım Savaşı

4.1 Shleswig-Holstein'in Prusya Tarafından İşgal Edilmesi

Schleswig-Holstein konusunda söylenebilecek en önemli nokta Holstein'in Almanlardan oluşan bir nüfusa sahip iken Schleswig'in, Danimarkalı ve Alman nüfusunun karışık olarak yaşadığı bir yer olmasıdır(Trollope,1883:196). Her iki dukalık, Danimarka Krallığı'ndaki bir sonraki taht adayı olan prensin şahsi hükümleraltında Danimarka'nın bir parçası kabul edilmiştir. 1852 Londra Antlaşması ile bu durum imza altına alınarak kabul edilmiştir. Danimarkalılar Schleswig'i şahıs sahipliğinden ziyade Krallığın (tacın) toprağı yapmak isterken, Alman devletleri Holstein'i aynı şekilde konfederasyonun bir parçası yapmaya çalışmıştır. Kopenhag yönetiminin 1862 yılının sonlarında yeni bir karar alarak Holstein'in konfederasyona, Schleswig'in ise Danimarka tacına bağlanması talebi, Prusya ve Avusturya yönetimlerine Londra Antlaşması'nın ihlali iddiasında bulunma hakkı vermiş dolayısıyla iki dukalığın bölünmezliği ilkesinin ihlali çerçevesinde bir argüman sunmuştur (Ziegler,2002,73). İki Alman devletinin bu adımı karşısında Palmerston, Kopenhag yönetimine bir saldırı olursa yalnız olmadığı yönünde mesaj vermiş ve bu durum Danimarka'nın daha da sert tutum takınarak, Schleswig'in krallığın bir parçası olduğunu deklere etmesine neden olmuştur. Bu durum Berlin yönetimi için genişlemeci bir fırsat olarak görülmüş ve özellikle Rusya ile Alman Konfederasyonu arasında bir antlaşma sağlayarak

Prusya'nın sadece Avusturya ile değil aynı zamanda Rusya ile de bir mutabakat içerisinde olmasını mümkün kılmıştır (Temperley ve Penson, 1938:249; Ward ve Gooch, 2011). Söz konusu durum güç dengesi açısından İngiltere'nin istemediği bir sonuç yarattığı gibi buna karşı çıkabilecek tek gücün ortak bir Fransız-İngiliz harekâtı olacağı öngörülmüştür. Ne var ki Palmerston'un yazdığı bir mektupta Paris'e olan güvensizliği açıkça gözükmektedir (Ritchie, 2014). Ona göre Fransa ile yapılacak ortak bir harekâta, Paris'in hedefinin iki dukalığın kurtarılmasından çok, Ren bölgesine asker sokarak kazanımını doğu toprakları boyunca arttırmak olduğu tahmin edilmiştir (Ziegler, 2002:119). Louis Napolyon'un ortak bir harekât konusunda çekincelerinin bulunması bu hususu desteklemekte ve Britanya'nın yalnız kalmasına neden olmaktadır. Tek başına bir operasyonu kesinlikle düşünmeyen Palmerston yönetimi, burada Realpolitik bir zorunluluk içine girmiştir. Üstelik bu hadise, Danimarka'ya söz vererek onun tutumunu sertleştirdikten sonra gerçekleşmiştir. Palmerston'un, 1852 Antlaşması imzacılarını Londra'da toplaması ve görüşmelerin sürmesi, tarafların diplomatik bir çözüm için çabaladığı görüntüsünü verirken, toplantıdan bir şey çıkmaması krizin akıbeti hakkında tüm kuşku ortadan kaldırmıştır. 1864 yılında Prusya'nın Danimarka'yı saldırgan gösterecek şekilde antlaşmanın ihlalini belirtmesi ve hemen ardından 1852 Antlaşmasının koruyucusu olduğu şeklinde bir hareketle (Avusturya ile birlikte) iki dukalığı işgal etmesi, söz konusu süreci sona erdirmiştir. (Schroeder, 2016:208). Bu işgalin 1864 yılında Danimarka tarafından mağlubiyet vesilesiyle kabul edilmesi ise, yeni bir antlaşmanın doğmasına neden olmuştur. İngiliz Avam ve Lordlar kamarası bu noktada Palmerston'a ağır eleştirilerde bulunmuş ve Disraeli, Danimarka'nın yalnız bırakılması üzerine parlamentoda Palmerston'a sert suçlamalar yöneltmiştir (Trollope, 1883:198). Palmerston nezdinde Prusya kralının liberal değerlere karşı olan negatif tutumu, meclis hareketlerini tasvip etmemesi, sert askeri yönetim anlayışı kabul edilebilir değildir. Bu açıdan kendisi, İngiltere'deki liberal çevrelerle aynı noktada bulunmaktadır. Ne var ki, İngiliz tahtının Alman İmparatoru ile yakın bağları olması ve soydaşlık unsurunun varlığı göz ardı edilmemelidir. Kraliçe'nin Hannover tacı ile Prusya Krallığı arasındaki yakınlık, Avam Kamarası üzerinde istenmeyen bir baskı unsuru yaratmıştır. Hatta bu hususta Palmerston'un İngiliz kraliçesinin, İngiliz çıkarlarını gözetmesi gerektiğine dair telkinleri mevcuttur (a.g.e, 1883). Sonuç itibarıyla, Schleswig Holstein'in işgali konusunda İngiliz parlamentosu bir adım atmamış, İngiliz kabinesi bir strateji belirleyememiştir. Russell'ın, Kopenhag'a donanma gönderme teklifi, iki Alman devletine karşı bir kara savaşının imkânsızlığının anlaşılması sonunda rafa kalkmıştır (Ward ve Gooch, 2011). Nitekim İngiliz yönetimi Danimarka'ya yardım edemeyeceğini savaş başlamadan önce de söylemek zorunda kalmıştır. Burada görüldüğü üzere Palmerston ilk önce Danimarka'ya yönelik bir yardım taahhüdünde bulunmuş fakat Prusya ve Avusturya'ya yönelik bir açıklama yahut ultimatoda bulunmamıştır. Diğer kanallardan Fransa ile birlikte hareket etmenin yollarını arayarak kolektif bir müdahale opsiyonunu değerlendirmiş, bu gerçekleşmeyince de bir konferans ile arabulucu olma iradesini bildirmiştir. Ne var ki, Danimarka'ya yardımın türü konusunda hiçbir açıklamada bulunmadan bir taahhüt içinde bulunması, Danimarka'nın pozisyonunu sertleştirmesine neden olarak belki de diplomatik kanalların tamamen kapanmasına neden olmuştur. Prusya'nın ise Rusya ile olan mutabakatı ve Alman Konfederasyonu üzerinden

Avusturya ile ortak hareket etmesi, İngiltere'yi izole etmiştir. Palmerston bu noktada Z(-1) müdahil olmama yönünde resmi bir karar alarak seçici müdahale doktrini içerisinde âdem-i müdahale opsiyonunu seçmiştir. İfade edilmesi gerekir ki, diplomatik arka kanallardan (*back channels*) Danimarka'ya umut verilmesi ve Kopenhag'ın hasımlarına karşı tutumunun sertleşmesi İngiltere'nin opsiyonlarını sınırlandırmıştır. Fransa'nın tarafsızlığı sonrası Bismarck'ın manevra alanının Rusya ile Avusturya üzerinden sahayı domine etmesi ise nihai bir kazanım olarak Berlin'in elini güçlendirmiştir(Clark,2006)

4. 2 Kırım Savaşı

1844 yılında Rus Çarı İngiltere'yi ziyaret ettiğinde Aberdeen ile buluşmuş ve Doğu Sorunu olarak adlandırılan hadiseyi görüşmüştür. Resmi şekilde bir antlaşma meydana gelmese de Osmanlı İmparatorluğu'nun durumu hakkında sözlü bir mutabakata varılmıştı. Bu mutabakata göre ‘ ‘ *Osmanlı İmparatorluğu ile ilgili bir krizden oluşacak tehlikenin etkilerinin giderilmesi için iki tarafın görüş alışverişi içinde bulunması* ’ ’ gibi muğlak ve gerek Londra gerekse St. Petersburg için farklı şekilde algılanabilecek bir durum ortaya çıkmaktaydı(Hayes,1975:247). Bu sözlü antlaşma meydana geldiği zaman Palmerston hükümette değil muhalefet grubunda yer almaktaydı. Aberdeen yönetiminin yapmış olduğu bu sözlü mutabakatı, Derby hükümeti ve Palmerston doğru bulmamış, kendi politikaları doğrultusunda kullanmamışlardır. Çar Nikola'nın bu noktayı kaçırmaması önemli bir yorum farklı olarak gözükmektedir.

İngiliz dış politikası, kendi çıkarları doğrultusunda 19.yüzyılın sonuna kadar Osmanlı İmparatorluğu'nun bağımsızlığını önemli bulmuş, Rus etkisinden arındırılmış bir tampon görevi gördüğünü düşünmüştür(Porter,1999). Osmanlı'yı, Rus nüfusuna karşı Balkanlar, Boğazlar ve Levant başta olmak üzere Yakın Doğu'da önemli bir bariyer olarak telakki etmiştir.

¹İngiltere bu açıdan Balkanlar ve Boğazlar ‘da bir Rus nüfus alanı istemediği gibi Rusya'nın güney-güneydoğu yönünde bir ilerleme kaydetmesini tehlikeli bulmaktadır. Ayrıca İngiltere'nin Osmanlı İmparatorluğu'na yönelik ticareti, dönem itibarıyla 18 yılda 8,5 kat kadar artmış ve 1830 yılında 1.39 milyon pound iken 1849 yılında bu sayı 11,9 Milyon pounda ulaşmıştır(Hayes,1975:247). Bu açıdan Osmanlı üzerinde St. Petersburg'un etkisi azalırken İngiliz etkisi ve ticari çıkarları kayda değer şekilde artmıştır.

1848 hareketleri sonrası Macaristan ve Leh bölgelerinden kaçan devrimci grupların İstanbul'a sığınması ve Viyana ile St. Petersburg yönetimlerinin bu kişileri talep etmesi krizin arka planındaki erken faktörlerden biri olarak gözükmektedir. Ziegler(2002) ve Sanders'in(1888) çalışmalarında bu noktaların kaçırılması önemli bir eksik olarak gözükmektedir. İngiliz teşviki ve desteğiyle söz konusu siyasi mültecilerin verilmemesi, İngiltere'de İstanbul nezdinde bir sempati yarattığı ölçüde, Ruslara karşı Londra'da negatif bir havanın oluşmasına

¹ Yunan Bağımsızlığı gibi konular daha çok liberal atıflar olarak ele alınmaktadır. Bu durum aynı zamanda Rus etkisini önleyici bir manevra alanı olarak görülmüştür. Mora hareketlerinin olgunlaşmasının bağımsızlık sürecini kaçınılmaz kılması, bağımsızlık vurgusunun İngiliz kamuoyunda yoğun şekilde desteklenmesi ve Rus İmparatorluğu'nun Slav hakları gibi konuları kullanarak etki artırma çabalarının engellenmesi; Yunan milli hareketinin desteklemesine neden olmuştur. Bu durum, İngiliz İmparatorluğu'nun Avusturya'ya karşı İtalya politikasında da görülecektir.

neden olmuştur(Bourne,1970:81). Mülteciler hususunda Rus tehditlerinin artması sonrası İngiliz-Fransız donanmasının Çanakkale’ye kadar gelmesi bu açıdan önemli bir adımdır. Buna ek olarak Fransa ile Rusya arasında özellikle Hristiyan haklarına yönelik bir hamilik gerginliği ve mücadelesi sürmekte, Osmanlı devleti iki güç arasında baskı altında kalmaktadır. Latin Hristiyanlar ile Ortodoks Hristiyanlar ve bu grupların hakları hususunda taviz tartışmaları sürerken İngiliz hükümetinin meclis durumu itibarıyla zayıf bir konumda bulunduğu söylenebilir. Bu dönemde Aberdeen tekrar başbakanlığa geçmiş, Palmerston ise İçişleri Bakanlığı’na atanmıştır. Bizim görüşümüze göre Palmerston’un hükümetten ayrılması ve hemen arkasından İçişleri Bakanı olması, Rus Dışişlerinde Palmerston’cu politikaların yavaş yavaş sona erdiği izlenimini doğurmuştur. Özellikle Nesselrode’un yazışmaları bu noktada aydınlatıcı bir faktör olarak karşımıza çıkabilir. Rus Dışişlerinin bu yönde düşündüğünü gösteren bir diğer nokta ise İngiliz Büyükelçisi De Redcliffe’in Londra ve İstanbul’u etkileme kapasitesinin küçümsenmesidir(Hayes,1975:249). 1853 yılında Çar’ın İngiliz Büyükelçisi ile yaptığı toplantıda ifade ettiği üzere, bundan 9 yıl önce sözlü olarak ortaya konulan mutabakatın olgunlaştığına dair Rus tarafında bir fikir oluşmuş ve aynı yılın hemen başında Menşikov misyonunun İstanbul’a gönderilmesine karar vermiştir(a.g.e,248). Büyükelçi Menşikov’un Ortodoks haklarına yönelik sert talepleri ise Bab-ı Ali’de infial yaratmıştır.

1853 yılında, Rusya’nın bir tehdit mahiyetinde formüle edilmiş isteklerinin İstanbul tarafından karşılanmadığı takdirde Balkan prensliklerine gireceğini söylemesi, zorlayıcı diplomatik aygıt olarak karşımıza çıkmaktadır. Abdülmecid’in bu tehditleri kabul etmemesinin nedeni ise daha çok Redcliffe’in tavsiyesi sonucunda Osmanlı lehine kaçınılmaz bir İngiliz desteğinin olduğu düşüncesinin İstanbul’da hâsıl olmasıdır(Hayes,1975). Hâlbuki bu noktada İngiliz parlamentosunun oldukça kırılğan ve karar konusunda net olmadığı gözükmektedir. Armaoğlu’nun çalışması gibi önemli eserlerde bu noktanın atlandığı görülmektedir. Öyle ki, Hayes’in de ifade ettiği gibi Clarendon ve Aberdeen arasında ciddi bir anlaşmazlık söz konusudur(a.g.e,1975:249). Buna rağmen 1853 yazında, müttefik donanması Çanakkale’ye gelmiş fakat Karadeniz’e açılmadan bekleme pozisyonu almıştır. 1853 Temmuz’u itibarıyla Rus güçleri Prut nehrini geçerek, Balkan prensliklerine girince, Avrupa’nın büyük devletleri bu adımı kınamış, Avusturya arabulucu olmak için girişimlerde bulunmuştur(Taylor,1954:59). Rus taleplerinin ilk başta bu girişimleri kabul ettiği görüntüsü, İngiliz parlamentosundaki kargaşanın bir göstergesi olarak telakki edilebilir. Londra’daki nazik pozisyonun Osmanlı kararlılığını etkilememesi daha çok Abdülmecid’e İngiliz Büyükelçisinin verdiği destekten kaynaklanmaktadır. Ne var ki, Stratford Canning Redcliffe, Londra’daki karışıklığı görünce, emirleri beklemekten ziyade kendi politikasını takip etmiş ve Abdülmecid’e kendi desteğini Londra’nın güçlü bir taahhüdü şeklinde sunmuştur. Bu pozisyon sonradan anlaşılacağı üzere oldukça isabetli bir karar olarak görülmüştür. Bunun üzerine Avusturya; Paris’in de desteklediği ikinci bir bildiri yayımlayarak, yumuşama yönünde çaba sarf edilmiş gözükmektedir. İngiltere ise bu noktada Rus tezlerine karşı pozisyonunu kısmen sertleştirmiş, İngiliz kamuoyunda da Rus karşıtı tepkiler yükselmiştir.(Hayes,1975:250) Ekim ayında, Osmanlı İmparatorluğu’nun Rusya’ya savaş

ilanı güç dengeleri açısından önemli hesaplamaları gündeme getirmiştir. Bu noktada Berlin ve Viyana'nın tarafsız kalmak istediği söylenebilir. Osmanlı donanmasının kendi karasularında yakılması sonrası İngiliz diplomatik kombinasyonları özellikle Fransa desteğini aldığı için Avusturya ve Prusya'ya yönelmiştir. Buradan bir antlaşma elde edilmesi demek, Rusya'nın tamamen izole olmasına anlamına gelecektir. Prusya'nın çekimsizliği ile bu husus gerçekleşirse de, Prusya'nın tarafsızlığı ve Avusturya'nın İngiliz-Fransız tezlerine yakınlığı müttefikleri güçlendirmiş gözükmektedir. Bu şartlar altında 1854 ilkbaharında İngiltere ve Fransa, Rusya'ya savaş ilan ederek, donanma vasıtasıyla Karadeniz üzerinden (Varna yolu ile de karadan olmak üzere) bir savaşa girişmiştir.

Yaz aylarına gelindiğinde, Avusturya'nın da üzerinde mutabık kaldığı maddeler Çar'a bildirilmiş, Balkanların Rus etkisinden arındığı, Tuna'da seyrüsefer serbestisinin olduğu ve Hristiyanlar üzerindeki özel haklardan vazgeçmesi gerektiğini bildiren diplomatik uzlaşma maddeleri St. Petersburg'a bildirilmiştir (Ward ve Gooch, 2011, Temperley ve Penson, 1938:144). Kabul edilmemesi durumunda Rusya'nın daha çok izole olacağı ve Avusturya'yı daha çok Fransa-İngiliz cephesine yaklaştıracak teklif Nikola tarafından uygun bulunmadığı gibi Avusturya ile de ilişkilerini bozmuştur. Prusya'nın da herhangi bir Rus saldırısı karşısında Avusturya'ya destek vermeyi taahhüt etmesi, Rusya'nın batıda pozisyonunu tamamen kaybetmesine neden olmuştur. 1854 sonbahar ve kışında gelen galibiyetler Rusya'yı tamamen zayıflatmış ve ikmal hatlarının çökmesine neden olmuştur. Avusturya'nın müttefiklere katılması (fakat savaşa girmemesi) moral etki yaratsa da, asıl büyük darbe 1855 başında Palmerston'un başbakanlığa gelmesi olarak görülebilir. Bu nokta İngiliz dış politikasındaki kararlılığın konsolidasyonu olarak karşımıza çıkmaktadır (Southgate, 1966:381). Takip eden ay içinde Nikola'nın ölmesi, Rus morali üzerinde ağır bir etki yaratmıştır. Aynı yıl içinde İsveç'in İngiltere ile savuma antlaşması yapması, Rusya'nın savaşı bitirme yönünde bir arayışa girmesine neden olmuştur. Prusya'nın da bu konudaki baskısı ile Avusturya'nın savaşa gireceğine dair ultimatö vermesi, Rusya için savaşın sonunun geldiğini göstermektedir. Bu açıdan Rusya, Paris Barış konferansına hızlı bir şekilde katılma kararını almıştır. Bu noktada İngiliz diplomasisi Rusya'ya ağır bir antlaşma imzalatma ve kabul etmemesi durumunda savaşın devam etmesi yönünde bir pozisyon içindeyken, Fransa'nın Rusya'ya karşı sert adım atılacaksa, diğer tüm mutlakiyet yapılarının bertaraf edilmesi gibi bir bakış açısı gündeme getirmesi radikal görülmüştür (Steele, 1991; Hayes, 1975:256). İngiltere tarafından güç dengesini sarsıcı bir adım olarak görülen bu teklif kabul edilmemiştir. Avusturya ve Fransa'ya savaşın devam etmesi durumunda tam anlamıyla güvenemeyeceğini düşünen Palmerston, Rusya'ya dair daha sert adımlar atmamaya karar vermiş ve Karadeniz'in güvenliği için Rusların burada donanma buldurulmamasını, Kırım'daki müdafaa noktalarının ilgasını, Osmanlı İmparatorluğu'nun bağımsızlığını, Balkan prensliklerine müdahale etmemenin garantisini almıştır (Taylor, 1954:95). Bu noktalardaki kazanç Palmerston'a yeterli gelmese de zorunluluklar itibarıyla alınabilen maksimum ödünler olarak görülmektedir. Anlaşıldığı üzere İngiliz dış politikası önemli bir koalisyon kuşağı oluşturmada başarılı olmuş fakat bunun devam edebilirliği hususundaki kaygıları nedeniyle Rusya'yı tamamen sınırlayacak bir önlem setini

müttefikleri yüzünden gerçekleştirememiştir(Hayes,1975:256). Palmerston savaş başlamadan önce muhalefette iken, savaşın başladığı dönemde ise İçişleri Bakanı iken Kırım Savaşı hususunda yoğun bir mesai harcamış ve görüşlerini Başbakan ile paylaşmıştır. Savaşın geç aşamasında ise Başbakanlığa geçişi ile sürecin kontrolünü tamamen ele almış ve pozitif bir müdahale serisi Z+(1) ile koalisyon kuşağını başarılı bir şekilde Paris görüşmelerine taşımıştır. Palmerston, Rus gücünün tamamen sindirilmesi durumunda, uzun süre kendini restore edemeyeceği görüşünü paylaşmıştır. Bu düşünce Rusya'nın Hindistan'a, Asya ve Yakın Doğu'dan uzanan yegâne bir tehdit olduğu fikrine dayanmaktadır (Ramsay,1915;Carrie,1958). Palmerston'un, Rusya'ya dair kaygılarının ne kadar haklı olduğu özellikle yüzyılın son çeyreğinde kendisini yineleyecek ve Rusya'nın doğudaki yükselen etkinliği ile ortaya çıkacaktır. Schleswig-Holstein ve Kırım örneğinde görüldüğü üzere, Palmerston politikası, bağımsız aktörlere karşı saldırgan aktörlerin uluslararası hukuku ihlal edecek şekilde ortaya koyduğu tercihlere cevap üzerinden şekillenmektedir. Bu kararlar verilirken ilke ve prensipler göz önünde tutulmakta fakat çok daha önemli bir faktör olarak ulusal çıkar hesaplaması yapılmaktadır. Bu hesaplamalar, Realpolitik zorunluluklar sonucunda oluşan kararlar ile ilgilidir. Danimarka ve Osmanlı İmparatorluğu gibi saldırıya daha açık olan ülkelerin toprak bütünlüklerine dair girişimler bazı değişkenler ışığında ele alınmış ve Seçici Müdahale kapsamı içinde değerlendirilmiştir. Diplomatik hesaplamalar, güç dengesi ve koalisyon imkânları noktasında olgunlaşan karar aşaması, Palmerston'u bir tercih yapmaya zorlayarak müdahil olma yahut olmama dikotomisini yaratmıştır. Teorik olarak aynı pozisyonda bulunan ve aynı ilkeler ışığında değerlendirilebilecek iki ülkeye dair örneklerin ilkinde Seçici Müdahale kavramı negatif olarak devreye girerek adem-i müdahaleye neden olurken Z(-1), ikinci örnekte doktrin; müdahil olma Z+(1) yönünde bir tercih oluşturmuştur. Danimarka ve Osmanlı İmparatorluğu teorik olarak aynı pozisyondadır çünkü bağımsız iki ülke olarak içişleri ile ilgili bir noktadan hareket eden saldırgan aktörlerin sınaması ile karşı karşıyadır. Aynı şekilde agresif aktör; azınlık kavramı, soydaşlık ve dindaşlık gibi parametreler üzerinden kendisine hukuki bir aygıt yaratmaktadır. Bu vesileyle, seçici müdahale doktrini bir örnekte müdahil olma durumu yaratırken diğerinde âdem-i müdahale yönünde bir karar oluşturmuştur.

SONUÇ

Bu çalışma, 1830-65 yılları arasında Palmerston'un, İngiliz dış politikasında sahip olduğu yoğun etkinlik dolayısıyla Palmerston'cu doktrin olarak adlandırılabilen bir dış politika setinin ortaya konulması hedefiyle kaleme alınmıştır. Söz konusu tarihler içindeki kilit görevleri ve İngiliz dış politikasına hâkim pozisyonu vesilesiyle Palmerston'un yüzleştiği krizler ve uyguladığı politikalar, 3 karşılaştırmalı vaka analizi içinde 8 kriz ve bir pilot inceleme alanı olmak üzere toplam 9 uluslararası krizi kapsamaktadır. Literatürde yer alan *zorlayıcı diplomasi*, *silahlı diplomasi*, *dönüştürücü müdahale* prensiplerinin, süreci tam anlatmadığı ve Palmerston'un dış politikasında süreklilik arz etmediği görülmektedir. Palmerston'un doktrinini açıklamaya en çok yaklaşan kavram olan *önleyici müdahale* ve en çok kullanılan *gunboat diplomasisi* kavramı dönemin olayları itibarıyla yetersiz kalmış ve bunun nedenleri açıklanmıştır. Şöyle ki, bazı durumlarda müdahale önlenememiş ve diğer

durumlarda da askeri sinyal kullanılmamıştır. Çalışmanın ortaya koyduğu üzere Palmerston dönemi, Seçici Müdahale (*selective intervention*) doktrini altında oluşan dikotomik opsiyonlar olarak değerlendirilmektedir. Bu ikili opsiyon kuşağı lineer çizgideki tamsayılar olan Z+(1) ve Z-(-1) olarak tanımlanmış ve N(0) ise politika kararı öncesi konum olarak belirlenmiştir. Bir krize yönelik opsiyonlar, seçici müdahale doktrini içinde müdahil olmak yahut olmamak şeklinde tercihler setini oluşturmuştur. Bu açıdan her politika *angajman* yahut *angajman dışı durum* yaratmaktadır. Başka bir deyişle *müdahil olma* (intervention) ve *âdem-i müdahale* (non intervention) ikili opsiyonu karşımıza çıkmaktadır. Dış politikada tarafsızlık ve eylemsizlik, alınan kararlar sonrası başlı başına bir politika olduğundan, bu süreç negatif eylem olarak adlandırılmıştır. Müdahil olunması durumunda ise eylem pozitif dönüştür. Buradaki pozitif ve negatif tanımlaması, oluşan politikaların olumlu, müspet yahut kötü ve değersiz olduğu anlamına gelmemektedir. Tarafsızlık ise bilinçli bir tercih olarak Z-(-1) müdahil olmama politikası içinde yer almaktadır. N(0) yani sıfır değeri bir opsiyon değil, opsiyonlar öncesi dönemdir. N(0) iki faktörden birine ait olmadığı gibi aynı anda ikisine de ait değildir. Müdahil olmama Z-(-1) ile karar aşaması öncesi dönem N(0), birbirinden farkındalık durumu ve bilinç vesilesiyle ayrılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Armaoğlu, F. H. (1997) ‘‘19. Yüzyıl Siyasî Tarihi (1789-1914) ‘‘ Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Ashley, Anthony Evelyn Melbourne (1879) ‘‘*The Life and Correspondence of Henry John Temple, Viscount Palmerston* ‘‘ Vol. 1. R. Bentley & Son
- Bell, H. C. F. (1966) ‘‘*Lord Palmerston*’’ (Vol. 2). Archon Books
- Bienen, H. S. (1994) ‘‘*The Morality of Selective Intervention: Foreign Policy: We Should Act Only Where We Can Assist a Positive Outcome—In Bosnia, Say, but Not in Rwanda*’’ The Los Angeles Times
- Bourne, K. (1970) ‘‘*The Foreign Policy of Victorian England, 1830-1902* ‘‘ Clarendon Press.
- Bulwer Henry Lytton, (1870) ‘‘*The Life of Henry John Temple, Viscount Palmerston: With Selections from His Diaries and Correspondence* ‘‘Adegi Graphics LLC
- Black, J. (2015) ‘‘ *The British Empire: A History and a Debate*’’ Ashgate Publishing, Ltd.
- Brown, D. (2002) ‘‘ *Palmerston and The Politics of Foreign Policy, 1846-55*’’ Manchester University Press.
- Brown, D. (2001) ‘‘ *Compelling But Not Controlling?: Palmerston and the Press, 1846–1855*’’ History, 86(281), 41-61
- Carrié,Albrecht- R. (1958) ‘‘*A Diplomatic History of Europe Since The Congress of Vienna*’’ London: Methuen.

- Chamberlain, M. E. (1980) ‘‘ *British Foreign Policy in the Age of Palmerston*’’ Longman Publishing Group
- Chambers, J. (2004) ‘‘*Palmerston: "The People's Darling"* Murray
- Clark, C. M. (2006) ‘‘ *Iron Kingdom: The Rise and Downfall of Prussia, 1600-1947* ’’ Harvard University Press.
- Cross, A. L. (1915) ‘‘*Palmerston and Louis Napoleon* ’’ The American Historical Review, 21(1), 98-100.
- Davies, N. (2014) ‘‘ *Europe: A History* ’’ Random House
- Fisher, J. & Best, A. (Eds.). (2011) ‘‘ *On The Fringes of Diplomacy: Influences On British Foreign Policy, 1800-1945* ’’ Ashgate Publishing, Ltd.
- Fraser, R. (2006) ‘‘*The Story of Britain: From the Romans To the Present: A Narrative History*’’ WW Norton & Company
- Guedalla, P. (1928) ‘‘*Gladstone and Palmerston: Being the Correspondence of Lord Palmerston* ’’ With Mr. Gladstone, London 18, 51-1865.
- Hayes, Paul M. (1975) ‘‘*The Nineteenth Century, 1814-80* ’’ Modern British Foreign Policy. A. and C. Black
- Hobsbawm, E. (1962) ‘‘*Age of Revolution: 1789-1848*’’ Hachette UK.
- James, L. (1997) ‘‘ *The Rise and Fall of the British Empire*’’ St. Martin's Press
- Judd, D. (2015) ‘‘ *Palmerston* ’’ I.B. Tauris; 1 edition (August 21
- Kennedy, P. (1987) ‘‘*The Rise And Fall of the Great Powers: Economic Change and Military Conflict From 1500 to 2000*’’ Vintage.
- Lloyd, T. O. (1997) ‘‘*The British Empire 1558-1995*’’ (Short Oxford History of the World of the Modern World) Oxford University Press;
- Macknight, T. (1855) ‘‘*Thirty Years of Foreign Policy: A History of the Secretaryships of the Earl of Aberdeen and Viscount Palmerston*’’ London, Longman.
- Mearsheimer, John J(2001) ‘‘*The Tragedy of Great Power Politics*’’ WW Norton & Company,
- Merriman, J. (2009) ‘‘*A History of Modern Europe: From the Renaissance To the Present*’’ WW Norton & Company
- Porter, A., & Low, A. M. (1999) ‘‘ *The Oxford History of the British Empire: The Nineteenth Century*’’ (Vol. 3). Oxford University Press
- Ramsay Muir, R. (Ed.). (1915) ‘‘*The Making of British India, 1756-1858* ’’(No. 28). University Press

- Ridley, Jasper Godwin (1971)'' *Lord Palmerston* '' Dutton; 1st American Edition
- Ritchie, J. E. (2014) ''*The Life and Times of Viscount Palmerston: Embracing the Diplomatic and Domestic History of the British Empire During the Last Half Century*''
HardPress Publishing
- Sanders, Lloyd Charles (1888) '' *Life of Viscount Palmerston*'' JB Lippincott,
- Southgate, D. (1966) '' *The Most English Minister: The Policies and Politics of Pamerston* ''
London: Macmillan; New York: St. Martin's Press.
- Schroeder, P. (2016) '' *Systems, Stability, and Statecraft: Essays On the International History of Modern Europe* '' Springer.
- Shaw, R. P. (1981) ''*Women's Employment in the Arab World: A Strategy of Selective Intervention. Development and Change*'' 12(2), 237-271
- Steele, E. D. (1991)'' *Palmerston and Liberalism, 1855-1865* ''CUP Archive
- Taylor, A. J. P. (1954) ''*The Struggle For Mastery in Europe, 1848-1918* ''Oxford University Press
- Temperley, H. W. V. ve Penson, L. M. (Eds.). (1938) '' *Foundations of British Foreign Policy: 1792–1902* '' Routledge
- Trollope, Anthony (1883) '' *Lord Palmerston* '' Wm. Isbister,
- Urquhart, D. (1866) '' *Materials For the True History of Lord Palmerston*''
- Waltz, K. N. (2010)'' *Theory of International Politics*'' Waveland Press
- Ward, A. W. ve Gooch, G. P. (Eds.). (2011) ''*The Cambridge History of British Foreign Policy, 1783-1919*'' 3 Volumes. Cambridge University Press.
- Williams, C. (2004). "*A Companion to Nineteenth-Century Britain*" Blackwell Pub..
- Ziegler, Paul (2002) ''*Palmerston* '' Macmillan International Higher Education,